Інформаційний,
науково-методичний
журнал

Освіта Сумщини

№4 (56), 2022

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ
ЗНО ТА МОНІТОРИНГ
КОМПЕТЕНТНІСНА ПАРАДИГМА ОСВІТИ
ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ
ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

З Новим роком та
Різдвом
Христовим!

№4 (56), 2022
Виходить чотири рази на рік

Зареєстровано головним територіальним управлінням юстиції у Сумській області
(Серія СМ № 901/523ПР)
© СОІППО

Засновник – Сумська обласна організація профспілки працівників освіти і науки України
Видавництво здійснює Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Мова видання – українська

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
Панасюра Г.С.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ
Вознюк А.В. –
доктор психологічних наук, професор
Грицай С.М. –
кандидат педагогічних наук, доцент
Гробова В.П. –
директор Департаменту освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації, доктор юридичних наук, професор
Єфремова Г. Л. –
кандидат педагогічних наук, доцент
Гузенко О.В. –
кандидат педагогічних наук, доцент
Мазуренко В.О. –
кандидат технічних наук, доцент
Нікітін Ю.О. –
доктор історичний наук, професор
Осадчий С.В. –
голова Сумської обласної організації профспілки працівників освіти і науки України
Сбруєва А.А. –
доктор педагогічних наук, професор
Семеног О.М. –
доктор педагогічних наук, професор
Удовиченко І.В. –
доктор педагогічних наук, професор

КОРЕКТОР
Пащенко О.К.
КОМП'ЮТЕРНА ВЕРСТКА, ДИЗАЙН
Юхименко А.М.

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій. За достовірність фактів і цифр, відповідність їх вказаним джерелам несе відповідальність автор. Статті не рецензуються і не повертаються.

Редакція зберігає за собою право скорочувати та редагувати надісланий матеріал, не порушуючи його основного змісту.

Підписано до друку 30.12.2022 р.
Формат 60х84/8. Папір офсетний.
Умов. друк. арк. 4,19. Обл.-вид. арк. 4,44
Зам. №13.03.09. Тираж 50 прим.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
40007 м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 5.
Сумський ОІППО. Тел.(факс): 33-40-67
E-mail: osvita.soippo@sm.gov.ua

ОСВІТА СУМЩИНИ
Інформаційний, науково-методичний журнал
Заснований в березні 2009 року

ЗМІСТ

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

В. Перлик Формування позитивного іміджу закладу освіти як складова професійної компетентності керівника закладу загальної середньої освіти 2

ЗНО ТА МОНІТОРИНГ

О. Борисенко НМТ з математики: регіональні результати випускників 11-х класів ЗЗСО 5

КОМПЕТЕНТНІСНА ПАРАДИГМА ОСВІТИ

В. Попов Освітній інструментарій компетентнісно орієнтованого навчання учнів на уроках географії та економіки 9

ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ

Ю. Горбачова Інноваційні інструменти візуалізації навчального контенту на уроках української літератури 16

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

А. Рубан Українські народні ігри як засіб фізичного виховання дошкільників 21

О.Петренко Сутність особистісно орієнтованого підходу довиховання дошкільників 24

В. Федченко Впровадження сучасних інноваційних технологій в освітній процес дошкільників 28

О. Янкілевич Нетрадиційні техніки зображувальної діяльності дошкільників 31

О. Швадченко Проєктна діяльність у роботі з дошкільниками 34

І. Рибалко Сюжетно-рольова гра як оптимальна провідна діяльність дошкільників 38

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

В. ПЕРЛИК

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Імідж – це мистецтво управляти враженнями
Е. Гофман

Постановка проблеми. Слово «Імідж» у перекладі з англійської мови означає «образ», «престиж», «репутація». Імідж – це те враження, яке впливає на іншу людину або суспільну групу. Імідж – це ваш образ в очах інших. Вдалий імідж – це здатність переконати навколишніх у тому, що носій іміджу є втіленням тих ідеальних якостей, які б вони хотіли мати. Моє кредо: «Будь майстром, поетом, художником у справі, яку ти любиш» (В. Сухомлинський.) Створення стійкого позитивного іміджу школи на основі наявних ресурсів; підвищення конкурентноздатності навчального закладу, встановлення та розширення партнерських зв'язків; перетворення школи на заклад, у якому головним буде особистість дитини, її рівень навченості та самопочуття, створення власного обличчя загальноосвітнього закладу; підсилення конкуренції серед освітніх закладів, збереження контингенту учнів; доступ освітнього закладу до фінансових і інформаційних ресурсів, забезпечення стабільності педагогіки. Важливу роль у створенні творчої атмосфери в педагогічному колективі, удосконаленні професійної майстерності вчителів відіграє стимулювання діяльності педагогів. Професійне зростання педагогів безумовно призводить до покращення їх професійної майстерності, підвищення компетентності, кар'єрного росту, іміджу працівника зокрема і школи взагалі, наближення до ідеалів культури, вершин професіоналізму, творчої самореалізації, покращення матеріального становища.

На всіх рівнях професійного зростання необхідно створювати умови для розвитку інтелекту і творчих здібностей особистості педагога, підготовки його до саморозвитку та професійної діяльності, до самореалізації в умовах власної педагогічної системи, до життя у відкритому суспільстві.

На сучасному етапі перед школою постає завдання реформувати освіту, підготувати людину нового типу, яка розвиває і поєднує глибокі знання та творчі здібності, має високу моральність і поважає загальнолюдські цінності, буде здатна не тільки адаптуватися до соціуму та стати конкурентноспроможною, а на професійному рівні вирішувати питання відродження і розвитку національної науки і культури, інформатизації суспільства, підвищення духовності народу.

Причини необхідності формування іміджу школи складна демографічна ситуація, яка посилює конкуренцію серед закладів загальної середньої освіти у прагненні отримати учнів і зберегти контингент. Позитивний імідж полегшує доступ школи до кращих ресурсів: фінансових, інформаційних, людських. Заклад освіти з позитивним іміджем привабливіший для педагогів, оскільки здатний забезпечити стабільність і соціальний захист, професійний розвиток.

З іншого боку школа – освітній центр, де одні навчають, інші – навчаються, але всі разом вчаться, самовдосконалюються. Отже, самоосвіта для педагога – «це усвідомлена потреба в постійному вдосконаленні своєї професійної діяльності з акцентом на її соціалізацію, на створення умов для розвитку особистості і соціально значущих якостей вчителя та особистості кожного учня» [1, с. 18].

Сучасний педагог повинен здобути початкову економічну освіту, володіти комп'ютерною грамотою, високою культурою, мати добрі знання

іноземної мови, бути ініціативною і відповідальною людиною, мати потребу в постійному збагаченні та оновленні знань, бути здатним до інноваційної діяльності. Вчитель повинен бути відкритим до змін і водночас толерантним до існуючої організації навчання. Ідеальний учитель, на думку В.А.Сластьоніна, повинен володіти високими моральними якостями, культурою мислення, бути в гармонії з професійними знаннями і здібностями.

Шляхом досконалої організації самоосвітньої діяльності постійно удосконалюється професійна майстерність учителя, як наслідок, формується авторитет педагога серед учнів, батьків, колег. *«Творчість – це виживання», - вказує К.Роджерс.* Таким чином, творчо працюючи педагог сам створює свій особливий імідж. Імідж, який сприймається, - це той образ, який бачать інші. Частіше бажаний імідж формується згідно із соціально прийнятою моделлю вчителя-майстера.

Модель вчителя-майстера

Професійність:	**Особисті якості:**
– знання предмета діяльності (учитель повинен – вільно і гучно оперувати інформацією, бачити зв'язок в складній структурі доказів, уміти легко – подавати учням знання і націлювати їх на – оволодіння ними); – любов до дітей (віра в потенційні можливості – учнів); – розумна вимогливість (дисциплінує учня); – педагогічний такт (створення толерантних – стосунків); – педагогічне передбачення (уміння визначити – можливі утруднення); – іноваційність науково-педагогічного мислення.	– високий рівень соціальної відповідальності; – прагнення до самоосвіти (тісно пов’язане із – зацікавленістю вчителя, натхнення до роботи, що, у свою чергу, підвищує емоційно-вольовий вплив педагога на учнів); – духовна культура, справжня інтелігентність; – гуманність, оптимізм, почуття гумору; – критичність і самокритичність; – креативність мислення.
Компетентності:	**Творчі якості:**
– інтелектуальна компетентність (наукові знання); – психологічна компетентність; – управлінська компетентність (базові вміння); – мотиваційна компетентність; – проективна компетентність; – методична компетентність.	– креативність (здібність виробляти нові ідеї); – інтуїція (виявлення суттєвості); – дивергентність (здібність мати декілька підходів до рішення однієї проблеми); – оригінальність (наявність творчої уяви до – підходу); – асоціативність (вміння проводити аналогію).

Для досягнення професійного зростання використовують систему принципів педагогічного стимулювання. Принцип стимулювання творчого зростання педагогів на основі розробленої системи моральних і матеріальних стимулів вимагає створення умов для формування мотивації професійного самовдосконалення. Серед мотивів можна виділити наступні: мотиви успіху, подолання професійних труднощів, спрямовані на поліпшення матеріального благополуччя, професійного визнання, кар’єрні мотиви та ін.

Реалізація даного принципу передбачає: систематичне відстеження результатів діяльності, об’єктивну оцінку професійного зростання педагогів та педагогічних колективів; надання допомоги педагогу, педагогічному колективу у визначенні тих сфер діяльності, де можна досягти успіху, проявити свої сильні сторони, показати зразок вирішення проблеми для інших своїх колег; визначення системи засобів, що спонукають кожного до пошуку і творчості, з урахуванням особливостей педагогів, їх можливостей; розробку положень про колективних та індивідуальних конкурсах, оглядах за результатами інноваційної, творчої діяльності педагогів; підтримку, заохочення ініціативи педагогів у постановці і вирішенні професійних проблем, цілеспрямовано займаються самоосвітою .

Одна із системи принципів запропонована Ю. Конаржевським принцип мотивування та стимулювання. Особиста зацікавленість учителя в роботі сприяє прийняттю ним певних зобов'язань перед школою й колективом. Велику роль у цьому відіграє стимулювання педагога. Спектр такого стимулювання досить широкий – воно може мати моральний, матеріальний, психологічний характер, бути прямим або опосередкованим [2, с.80].

До методів педагогічного стимулювання належить метод «здорової конкуренції». Під поняттям «здорова конкуренція» розуміємо таку організацію змагання, коли кожен має можливість реалізуватися в педагогічному колективі в умовах сприятливого творчого соціально – психологічного клімату. До методів здорової конкуренції належать різноманітні професійні конкурси, засідання педагогічної ради у формі захисту роботи методичного об'єднання, педагогічного рингу, ділової гри, аукціону ідей тощо. Такий принцип роботи вимагає дотримання певних пунктів:

– справедливо використовуйте матеріальні й моральні стимули, а інакше вони стануть причиною розладу;
– кожен керівник повинен мати добре продуману систему стимулів і не зводити її лише до преміювання, нагородження грамотами, присвоєння звань. Ввічливість, усмішка, уважне та чуйне ставлення керівника до людини – це теж стимули, а іноді більш дієві, ніж нагороди;
– уся робота керівника з педагогами повинна будуватися на основі стимулювання їхньої діяльності. Слід створити умови для праці та саморозвитку вчителя, атмосферу взаємного задоволення тощо;
– слід використовувати стимули, щоб привернути увагу вчителів до ключових напрямків діяльності школи [3, с. 90].

Для стимулювання професійного розвитку педагогів необхідно виявляти і враховувати індивідуальну мотивацію, оскільки для одного педагога найбільш значущим стимулом є публічне визнання заслуг і можливість презентації досвіду, а для іншого – надання особливих умов праці і додаткових днів до відпустки. У зв'язку з цим в положенні відображено, що педагогу при визначенні виду заохочення надається право вибору з можливих стимулів, наявних на момент висунення на заохочення.

У своїх дослідженнях Л. В. Литвинюк [4, с. 16] виділила принципи організації педагогічного стимулювання професійного зростання вчителів:

– принцип рефлексії – передумовою здійснення стимулювання професійного зростання вчителів є критичний самоаналіз особистістю власних професійних якостей та результатів педагогічної діяльності;
– принцип урахування потреб педагога – потреби особистості формують її мотиваційну сферу, від якої залежить спрямованість професійної діяльності та активність її здійснення;
– принцип усунення психологічних бар'єрів особистості – основою педагогічного стимулювання професійного зростання вчителів є опора на сильні сторони особистості та подолання її психологічних бар'єрів;
– принцип опори на риси акцентуації педагога – знання рис акцентуації особистості дозволяє здійснювати процес стимулювання на основі її домінуючих позитивних властивостей;
– принцип професійної комфортності – це сукупність умов, створених у навчальному закладі, які б максимально сприяли реалізації особистісного потенціалу вчителя: рівень навчально-матеріальної бази, морально-психологічний клімат у колективі, доброзичливе ставлення директора школи до педагога, достатність свободи;
– принцип індивідуального підходу до особистості вчителя сприяє особистісній зацікавленості педагога, від чого зростає ефективність професійного самовдосконалення;
– принцип мобільності педагога – від активності вчителя у процесі його самовдосконалення залежить швидкість просування та ефективність досягнення бажаного професійного рівня.

Принципи поєднання індивідуальних і групових форм вивчення нових педагогічних технологій передбачають, що кожен педагог, вибираючи свою форму вивчення нових педагогічних технологій, може об'єднатися з іншими педагогами або включитися в роботу

педагогічної теорії та практики. Реалізація даного принципу можлива через: вивчення професійних проблем, інтересів, потреб педагогів, їх класифікацію та визначення найбільш поширених, запитів педагогів; визначення різних групових форм підвищення кваліфікації; надання можливості кожному педагогу вибирати свої способи і форми підвищення майстерності, добровільно брати участь в різних семінарах, на курсах і в інших формах методичної роботи; можливість самому педагогу запропонувати індивідуальну форму підвищення кваліфікації.

Престиж закладу освіти викликає підвищену зацікавленість до навчання у ньому. Фактично в освітніх закладах формування іміджу залежить від взаємовідносин у колективі, професійної підготовки викладачів, їх педагогічного досвіду та методичної обізнаності, зовнішнього вигляду та дотримання професійної етики, а також від учнів та їх здібностей і талантів, співпраці батьків та громадськості зі школою, нових педагогічних, методичних та позашкільних ініціатив, участь у міжнародній програмі міжшкільних обмінів, виставках та майстер-класах. Отже, імідж закладу освіти залежить від професійного зростання педагога і призводить до якісних змін особистісної сфери та професійної діяльності вчителя. Важливими чинниками професійного зростання вчителів є: прагнення до самовдосконалення, самоосвіта, компетентність та майстерність педагога, покращення його матеріального становища, підвищення кваліфікації (через атестацію) та іміджу, кар'єрний ріст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Маркова А. К. Психология профессионализма [Текст] / А. К. Маркова. – М. : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 308 с.
2. Перехейда О. Стимулювання професійної майстерності педагога – важливий чинник управління [Текст] / О. Перехейда // Рідна школа. – 2004. – № 5. – С. 30-32.
3. Санжарівська Н. В. Самоосвітня діяльність педагогів [Текст] / Н. В.Санжарівська // Управління школою. – 2010. – №8. – С. 17-19.
4. Литвинюк Л. В. Педагогічне стимулювання професійного зростання вчителів загальноосвітніх навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук:за спец. 13.00.04 – теорія та методика проф. освіти / Литвинюк Людмила Вікторівна. – Кіровоград, 2007. – 25 с.

ЗНО та МОНІТОРИНГ

О. БОРИСЕНКО

НМТ З МАТЕМАТИКИ: РЕГІОНАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ ВИПУСКНИКІВ 1-Х КЛАСІВ ЗЗСО

Якість математичної освіти в Україні за час проведення зовнішніх випробувань стала однією з популярних тем для обговорення як в педагогічних колах, так і для громадськості в цілому. Базові навички з математики формують абстрактне і логічне мислення кожної людини, визначають перспективи подальшого розвитку технологічних галузей економіки країни. Незважаючи на надскладне військово-політичне та економічне становище в Україні питання ефективної підготовки учнів до зовнішніх оцінювань з математики не втратило своєї актуальності, адже насичення вітчизняного ринку праці молодими кваліфікованими кадрами, здатними здійснити технологічний прорив визначатиме інноваційний потенціал держави в повоєнний період відновлення.

Через повномасштабне вторгнення, 2022 рік став роком справжніх випробувань для українських одинадцятикласників. Замість зовнішнього незалежного оцінювання, яке було скасоване через військові дії, абітурієнти складали національний мультипредметний тест (НМТ), складовою якого став блок «Математика».

Зміст завдань, що пропонувалися учасникам НМТ, охоплював основні теми, що вивчалися в шкільному курсі математики та здебільшого відповідали програмі рівня стандарт. Кількість набраних за правильно виконані завдання балів, була переведена в шкалу 100-200 балів. Таким чином, для отримання результату за цією шкалою учасникам тестування достатньо було набрати принаймні один тестовий бал (з математики максимально можливий результат – 30 тестових балів).

За аналітичним звітом УЦОЯО НМТ з математики в Сумській області складало 6 128 осіб, з яких 3 996 є випускниками закладів загальної середньої освіти. Серед рейтингу областей за основними критеріями оцінювання результатів Сумська область посідає 6-7 місця. Так, з середнім балом 151,5 за виконання тесту блоку «Математика» область поступилася м. Київу, Львівській, Херсонській, Харківській і Волинській областям та перевищила середній показник по Україні (151,0 бал).

Результати тестування за критерієм «160 балів і вище» виглядають для різних категорій учасників по-різному. За загальною кількістю осіб, які склали тест з математики (у тому числі випускники всіх закладів освіти та минулих років) Сумська область з результатом 24,0% зайняла лише 8 місце та поступилася середньому по Україні показнику (26,3%). За відсотком випускників закладів загальної середньої освіти 2022 року (26,8%) Сумщина займає 7 рейтингову позицію.

Звичайний аналіз за критерієм «не склав» цьогоріч УЦОЯО не проводився, оскільки порогу результатів із жодного блоку встановлено не було. При цьому найменша кількість балів, яку за тест з математики здобули випускники сумських закладів освіти, становила 110, що відповідає двом тестовим балам.

За результатами тесту блоку «Математика» 168 учасників із Сумської області отримали 200 балів, серед яких 162 особи – випускники закладів загальної середньої освіти.

Близько половини (46%) осіб, які здобули найвищий результат навчалися в закладах загальної середньої освіти обласного центру. Найбільша кількість 200-бальників є випускниками КУ Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 10 ім. Героя Радянського Союзу О. Бутка (8 осіб), КУ Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів №17 та КУ Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 7 імені Максима Савченка Сумської міської ради (по 7 осіб у кожному закладі).

Загалом у тестуванні з математики брали участь 3 996 учнів 11-х класів закладів загальної середньої освіти Сумської області. Регіональні дані відображають типовий розподіл результатів, який є характерним і для інших областей України: найбільша кількість випускників Сумщини склали тест з математики, отримавши від 140 до 160 балів. При цьому понад 160 балів отримали 26,8% одинадцятикласників (рис.1).

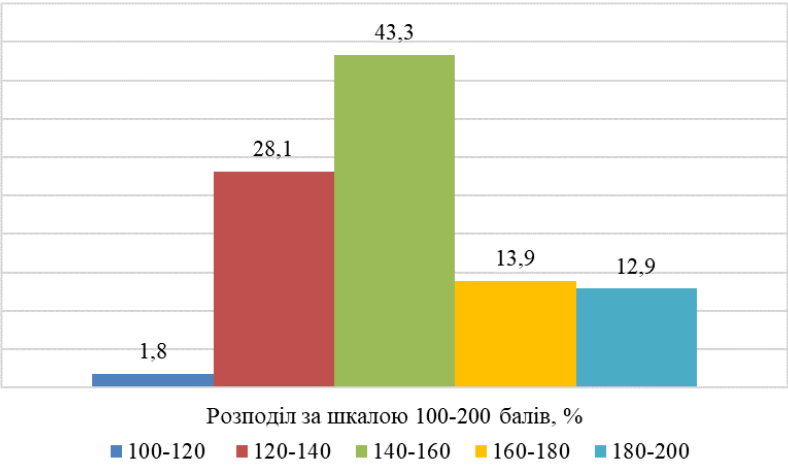

Рисунок 1. Регіональний розподіл результатів НМТ з математики учнів ЗЗСО Сумської області

Отримані дані надають можливість констатувати, що тенденції щодо розподілу результатів зберігаються вже протягом декількох років: найбільш успішними є випускники міських закладів освіти, найнижчі результати мають випускники сільських ЗССО, що повторює загальний розподіл по країні (рис.2).

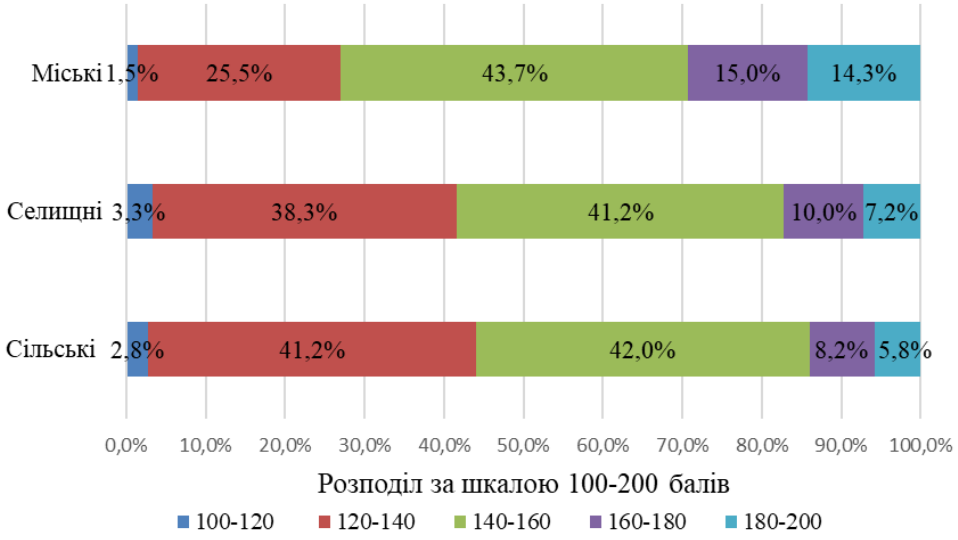

Рисунок 2. Регіональний розподіл результатів НМТ з математики учнів ЗЗСО Сумської області за типом територіальної громади

Відповідний розподіл свідчить, що за відсотком осіб, які склали тестування з результатом від 140 до 160 балів серед різних типів громад, відмінностей майже не спостерігається. Відсоток осіб, які склали тестування, отримавши понад 160 балів, є значно більшим у випускників ЗЗСО міських територіальних громад (29,3%); при цьому менше третини учнів (27,0%) показали результат менший за 140 балів. У закладах сільських територіальних громад близько половини учасників НМТ (44%) склали математику менше, ніж на 140 балів.

Найбільшою групою осіб, які взяли участь у НМТ, є випускники міських закладів загальної середньої освіти. Отриманий ними результат є найвищим, оскільки лише 1,4% випускників склали тест з результатом від 100 до 120 балів, а понад 160 балів отримали 29,3 % учнів.

Середній бал випускників міських закладів освіти становить від 139,9 (Дружбівська громада) до 159,8 (Путивльська громада).

Саме учні міських закладів загальної середньої освіти становлять найбільшу групу випускників, які виконали тест з математики з результатом 200 балів (142 особи). Окрім обласного центру, де найвищий результат тестування отримала 71 особа, слід відзначити двохсотбальників Конотопської (11 осіб), Кролевецької (11 осіб), Глухівської (10 осіб), Шосткинської (10 осіб) територіальних громад.

Учні, які навчались у закладах освіти селищних громад виявились менш успішними, адже кількість учнів, які склали тестування с результатом меншим за 140 балів, становить 41,6%. За критерієм «160 і вище» ця група осіб (17,2 %) поступається випускникам міських закладів загальної середньої освіти.

Середній бал за виконання учнями тесту з математики для селищних закладів загальної середньої освіти становить від 138,4 балів (Чупахівська громада) до 158,0 балів (Свеська селищна територіальна громада).

З найвищим результатом 200 балів математику склали 3 учні Свеської та по 2 учні Липоводолинської й Кириківської селищних територіальних громад.

Найменшою групою випускників закладів загальної середньої освіти, які складали тест блоку «Математика», є учні 11-х класів сільських територіальних громад. За відсотком осіб, які отримали за виконання тесту менше 160 балів, випускники сільських шкіл є найбільшою групою – 86,0%. Склали тестування на найнижчому рівні менше 3% одинадцятикласників, а з результатом

понад 160 балів математику склали лише 14% учнів.

З найвищим середнім балом тест блоку «Математика» написали випускники Нижньосироватської (156,0) та Коровинської (153,0) сільських територіальних громад; з найнижчим – Річківської територіальної громади (133,9 бали).

Найвищій бал тестування отримали по одному випускнику закладів освіти Грунської, Комишанської, Коровинської, Миколаївської, Нижньосироватської та Синівської сільських територіальних громад.

У загальному рейтингу обласних результатів (без урахування типу територіальної громади) успішність складання випускниками тесту з математики за основними критеріями виглядає інакше. До групи найкращих, за середнім балом, увійшли 11 громад, що мають результат вищій, ніж середній по Сумській області (151,5 балів) (рис. 3).

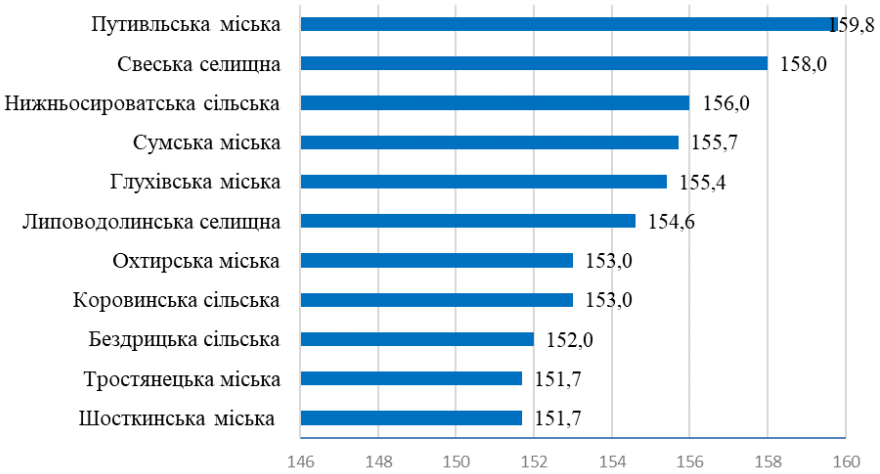

Рисунок 3. Територіальні громади, випускники яких отримали найвищій середній бал НМТ з математики

Найнижчий тестовий бал з математики отримували учні закладів освіти як із сільських, так і з міських та селищних територіальних громад (рис.4).

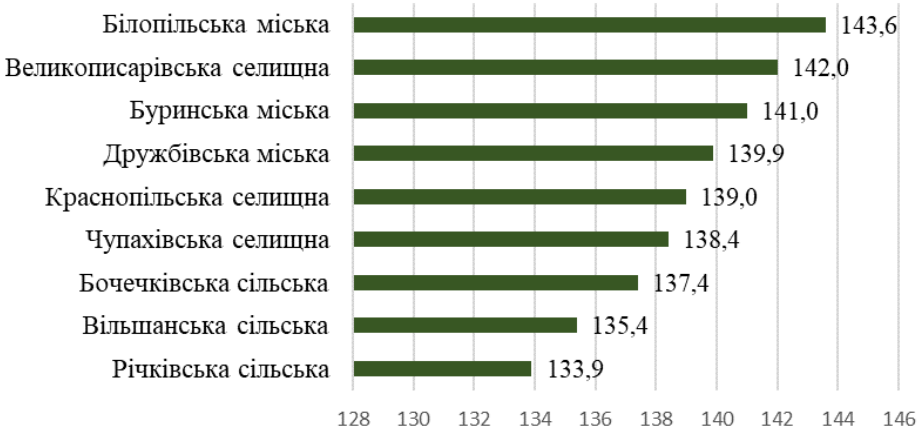

Рисунок 4. Територіальні громади, випускники яких отримали найнижчий середній бал НМТ з математики

До своєрідного антирейтингу, здебільшого, потрапили громади, де жоден із учасників тестування з математики не отримав результат вищій за 160 балів. До таких громад відносяться Дружбівська міська, Зноб-Новгородська селищна, Чупахівська селищна, Бочечківська сільська, Новослобідська сільська, Річківська сільська територіальні громади.

Поряд із зазначеним вище, можно виділити й громади, де понад третина випускників успішно склали тест блоку «Математика», отримавши від 160 до 200 балів. Безумовним лідером тестування з математики за критерієм «160 і вище» НМТ-2022 року є Путивльська громада, де таких учнів найбільше в області – 42,0% (рис.5).

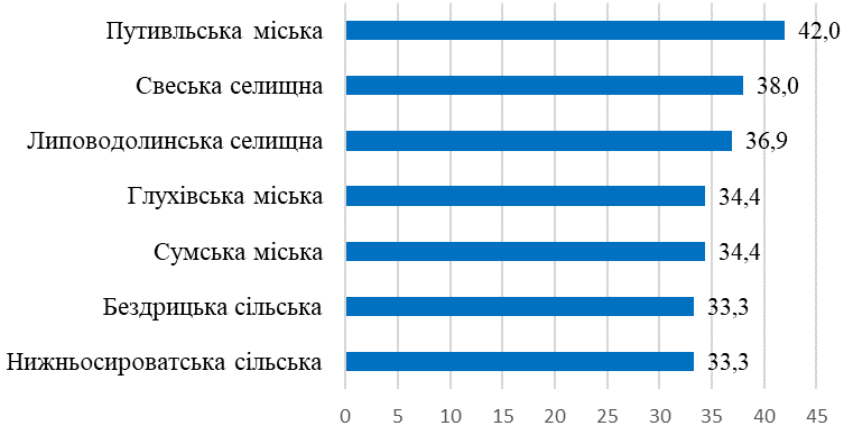

Рисунок 5. Територіальні громади, де більше третини випускників отримали понад 160 балів з математики, %

КОМПЕТЕНТНІСНА ПАРАДИГМА ОСВІТИ

В. ПОПОВ

ОСВІТНІЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ ТА ЕКОНОМІКИ

Парадигма освіти, у якій школа існувала для накопичення знань та інформації, вже не працює. Знання нині не є самоціллю під час навчання. Вони потрібні як матеріал для вияву творчості, умінь застосовувати їх у нових умовах.

Сучасна школа має навчити учнів критично мислити, аналізувати, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, постійно опановувати нові знання, працювати з різноманітними носіями інформації.

Відповіддю на ці виклики є компетентнісно орієнтоване навчання, що сприяє формуванню в учнів предметних та ключових компетентностей, які, у свою чергу, є складовою частиною особистості учнів, їхнього внутрішнього світу.

Водночас, перехід на компетентнісно орієнтовані засади навчання, ще не досить широко відображено у дидактичному і методичному забезпеченні навчання учнів географії та економіки. До того ж, як засвідчує практика, недостатньою є і фахова підготовка майбутніх учителів географії та економіки до реалізації компетентнісно орієнтованого навчання учнів у школі.

Саме тому на сучасному етапі важливим напрямом діяльності з методичного забезпечення є розробка освітнього інструментарію з компетентнісно орієнтованого навчання учнів на уроках географії та економіки.

Питанням компетентнісного навчання в сучасній освіті присвячено праці Н. Бібік, С. Бондар, М. Вашуленка, О. Локшиної, О. Овчарук, О. Савченко та ін.

Реалізацію компетентнісного підходу в практиці навчання шкільних дисциплін досліджували О. Пометун, С. Трубачева, Г. Фрейман, А. Фасоля та ін.

Різні аспекти компетентнісно орієнтованого навчання географії висвітлено в роботах науковців: Л. Вішнікіної, Т. Гільберг, Л. Зеленської, А. Покась, В. Самойленка, О. Топузова, Г. Уварової, В. Яценка та ін.

Практичні аспекти формування географічної компетентності учнів вивчали вчителі-практики В. Кость, М. Познякова, П. Скавронський, Н. Фідря, Н. Чернявська та ін.

Проблему формування економічної компетентності досліджували О. Аксьонова, Л. Ануфрієва, С. Бахтєєва, Т. Назаренко, І. Сасова, Л. Фалевич та ін.

У Законі України «Про освіту» компетентність трактується як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [4].

У цій дефініції в найбільш узагальненій формі представлено основні вектори компетентнісно орієнтованого навчання, концептуальні засади реалізації яких обґрунтовано в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, навчальних програмах зі шкільних курсів та в концепції «Нова українська школа» [2,5].

Предметна компетентність учня визначається як набутий учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної із засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань [2].

Концептуальними засадами Нової української школи визначено формування в учнів ключових компетентностей, що слугують основою для успішної самореалізації як особистості, громадянина, фахівця: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; спілкування іноземними мовами; математична компетентність; основні компетентності у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; соціальна та громадянська компетентності; обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя; уміння вчитися впродовж життя [5].

Ключова компетентність – спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів [2].

Спільними для всіх ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, є такі вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

Переорієнтація процесу навчання на результат потребує формування в учнів на уроках географії та економіки як предметних, географічної та економічної, так і ключових компетентностей.

Компетентнісний потенціал шкільних предметів географія та економіка висвітлено в навчальних програмах, де в розрізі кожної ключової компетентності висвітлено вміння та ставлення, що потребують формування в учнів, а також навчальні ресурси, що цьому сприяють.

Забезпечити компетентнісно орієнтоване навчання учнів на уроках географії та економіки, сформувати у них готовність застосовувати отримані знання, уміння та навички в реальному житті для розв'язання практичних завдань та життєво важливих ситуацій можна за допомогою використання освітнього інструментарію – системного поєднання методів, прийомів, засобів навчання.

Серед освітнього інструментарію компетентнісно орієнтовного навчання, спрямованого на досягнення поставлених дидактичних, виховних і розвиваючих цілей, чільне місце посідають методи навчання.

Метод – це спосіб спільної діяльності суб'єктів та об'єктів педагогічного процесу, який може використовуватися в одній чи багатьох технологіях [9].

Для того, щоб раціонально здійснити відбір методів за певною технологією навчання, учителям необхідно орієнтуватися в їх різноманітності, уміти ефективно користуватися ними під час освітнього процесу.

Правильний підбір методів, відповідно до мети та змісту компетентнісно орієнтовного навчання, вікових особливостей учнів, сприяє розвитку в них пізнавальних здібностей, озброєнню їх уміннями й навичками використовувати здобуті знання на практиці, готує учнів до самостійного набуття знань, формує світогляд [8].

Найпоширенішими є методи навчання, що класифікуються за джерелами отримання інформації (словесні, наочні, практичні) та за характером навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Так, за характером (типом) навчально-пізнавальної діяльності учнів виокремлюють такі методи навчання географії та економіки, як: пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний), репродуктивний, проблемного викладання навчального матеріалу, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький.

В умовах компетентнісно орієнтовного навчання доцільно застосовувати проблемно-пошукові методи, що сприяє набуттю учнями досвіду дослідницької роботи; поєднанню розвитку їх інтелектуальних здібностей і творчого потенціалу й на цій основі формуванню активної, компетентної, творчої особистості. Такими методами є:

– проблемне викладання навчального матеріалу, що полягає в продуманій, цілеспрямованій і послідовній системі дій вчителя й учнів, за якої педагог створює проблемні ситуації, що містять певні суперечності. Для розгляду такої проблеми учні мають знайти нову, невідому раніше, інформацію, що дасть змогу розв'язати проблему й сформувати нові причинно-наслідкові зв'язки; учитель демонструє учням шлях наукового мислення, що веде до розв'язання проблеми, спрямовує їхню навчальну діяльність, зазначає джерела необхідної інформації;

– частково-пошуковий (евристичний), що використовується для поступового залучення учнів до творчої діяльності. За такого методу учні під керівництвом учителя вчаться самостійно вирішувати проблемні завдання. Учитель, насамперед, навчає учнів виявляти проблему в цілому або її частини. При цьому в процесі викладання навчального матеріалу він ставить проблемні запитання й висловлює свої міркування щодо них та об'єктів, процесів і явищ, що досліджуються;

– дослідницький, спрямований на організацію творчої діяльності учнів, що зумовлюється навчальним проблемним завданням. Учні мають самостійно виконувати усі етапи процесу розв'язання проблеми в їхній логічній послідовності: усвідомлення пізнавальної суперечності – висунення основних гіпотез – пошук необхідної інформації підтвердження основних гіпотез або приймання альтернативних – порівняння результатів з поставленими цілями – обґрунтування висновків [11].

Для ефективного використання завдань проблемно-пошукового характеру вчителю необхідно визначити теми програмного матеріалу, вивчення яких матиме найбільшу пізнавальну й освітню цінність. Тож учитель повинен мати широку ерудицію в конкретній галузі, володіти комплексом прийомів і методів, доступних для використання у навчально-дослідницькій діяльності [9].

Організація компетентнісно орієнтованого навчання на уроках географії та економіки є можливою завдяки запровадженню в освітній процес методу проєктів, що є одним із перспективних, оскільки його використання створює умови для творчої самореалізації учнів, сприяє підвищенню в них мотивації для отримання знань, розвитку інтелектуальних здібностей, отриманню досвіду розв'язання дослідницьких та творчих завдань.

Під час роботи над проєктом учні звертаються до необхідної інформації з різних навчальних предметів, самостійно ведуть пошукову, дослідницьку, експериментальну роботу, працюють індивідуально, в парах, групах, обмінюються інформацією, аналізують і оцінюють її, приймають колективне рішення щодо її розв'язання.

Для цього вчитель може використовувати підручники, атласи, робочі зошити, практикуми, інші засоби навчання, що містять питання і завдання, розраховані на залучення учнів до активної діяльності. Кількість завдань для створення навчальних проєктів залежить від вікової категорії учнів та шкільного курсу з предмету.

Метод проєктів може успішно застосовуватися на різних етапах уроку, зокрема під час вивчення нового матеріалу, закріплення отриманих знань, проведення практичних робіт, для здійснення тематичного контролю.

Результатом реалізації проєкту є формування самостійності, творчого підходу до розв'язання проблемних ситуацій, критичного мислення, навиків співробітництва, що забезпечують успіх практичної діяльності, сприяють формуванню предметних та ключових компетентностей.

Запровадженню компетентнісно орієнтованого навчання на уроках географії та економіки сприяє використання різних прийомів, зокрема таких: «Аукціон запитань і відповідей», «Детективне агенство», «Дискусійна сітка Елвермана», «Фішбоун», «Прес», «Обери позицію», «Зміни позицію», «Безперервна шкала думок», «Пентагон», «Куб Блума», «Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу», «Резюме» та інші. Розглянемо окремі з них.

Прийом «Фішбоун» (скелет риби) або діаграма Ішикави. Цей прийом дає можливість учням

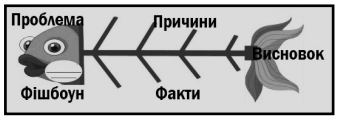

розрізняти складові частини у явищах та подіях, виокремлювати причини та наслідки, аргументувати відповідь та підтверджувати її прикладами. Основа для виконання роботи за схемою – проблема, що є в тексті або в розповіді вчителя. Її записують у «голові» скелета, а висновки, шляхи розв'язання, що виникають у процесі діяльності, фіксують у «хвості». Отже, голова – питання теми, верхні кісточки – причини явища або проблеми, нижні – зміст понять, факти, що підтверджують існування проблеми, хвіст – відповідь на питання, шляхи вирішення проблемного завдання.

Записи мають бути лаконічними у формі ключових фраз або слів, що відображають зміст. Найефективнішим цей прийом є на уроках узагальнення і систематизації знань.

Прийом «Дискусійна сітка Елвермана». Учитель має запропонувати учням проблемне питання, після чого вони записують аргументи «за» і «проти». У подальшому об'єднуються в групи за переконаннями та відстоюють свою позицію.

Прийом «Куб Блума», що має назву прізвища Бенджаміна Блума, відомого як автора унікальної системи алгоритмів педагогічної діяльності. За його теорією, освітні цілі можна розділити на три блоки: когнітивні, психологічні, ефективні, що окреслюються словами: «знаю», «створюю», «умію».

Учитель пропонує учням не готові знання, а проблему, шляхи розв'язання якої вони мають запропонувати, користуючись власним досвідом і знаннями. Для цього вчитель використовує звичайний паперовий куб, на гранях якого написано слова, що спонукають учнів до дії.

Розглянемо це на прикладі вивчення теми «Клімат і кліматичні ресурси», 8 клас: «назви» (Назвіть кліматотвірні чинники, що визначають клімат на території України.), «чому» (Чому в північно-західній частині України випадає опадів більше, ніж у південно-східній?), «запропонуй» (Як розв'язати проблему повеней в Карпатах?), «поміркуй» (Як змінився б клімат України, якби на півночі була потужна гірська система?), «поясни» (Чи вважаєш, що Україна має сприятливий клімат?), «поділись» (питання, зорієнтовані на емоційну складову. Для прикладу, що ти відчуваєш, коли опиняєшься в мішаному лісі в період бабиного літа?).

Цей прийом вчитель може використовувати за умови попереднього складання запитань або скористатися кубуванням як методичною стратегією, що надає можливість зрозуміти явище в шести площинах: опиши, засоціюй, порівняй, проаналізуй, аргументи «за», аргументи «проти», застосуй [7].

Важливим засобом реалізації компетентнісно орієнтованої спрямованості шкільних курсів з географії та економіки є розв'язання учнями компетентнісно-орієнтованих завдань. Набуття учнями досвіду виконання таких завдань посилює діяльнісний складник результатів освіти та їхню практичну значущість.

Компетентнісно-орієнтовані завдання спонукають учнів до дії, оскільки спрямовані не на відтворення інформації, а на організацію самостійної пошукової і творчої діяльності з метою розв'язання протиріччя між заданим і невідомим. Розв'язання завдань передбачає вихід за межі предметного матеріалу, оскільки вони мають не тільки навчальну, а й життєву цінність, ґрунтуються на цікавому для учня матеріалі, містять опис ситуації, що пояснює потребу виконання.

Такі завдання потребують від учнів уміння креативно мислити, використовувати природничо-наукові знання в ситуаціях, наближених до реальних та пов'язаних з різноманітними аспектами навколишньої дійсності.

Ознаками компетентнісно орієнтованих завдань є:

1. Обов'язкова вмотивованість виконання завдання та акцентування уваги учнів на значущості результату, який потрібно отримати.
2. Умови завдання мають бути сформульовані як сюжет, ситуація чи проблема, для вирішення яких необхідно застосовувати знання, на які немає прямої вказівки у тексті завдання.
3. Інформація у завданнях може бути представлена в різній формі (текст, малюнки, таблиці, схеми, діаграми, карти тощо).
4. В умовах завдання можуть бути зайві відомості чи такі, що призводять до певного протиріччя, що визначає потребу ретельного аналізу змісту завдання.
5. Прямо чи приховано вказується на сферу застосування результатів вирішення завдання.

Кожна тема з курсу географії може мати такі компетентнісно орієнтовані завдання. Головне – віднайти практичне застосування матеріалу, що вивчається.

Пропонуємо компетентнісно-орієнтовану задачу такого змісту:

У межах міста Умань, що на заході Черкаської області, на річці Уманка ще у 18 столітті збудовано Осташівський став. Його довжина становить 2,15 км, пересічна ширина – 200 м, глибина – 3 м, на дні міститься шар мулу товщиною 50 см. Коли Уманка витікає зі ставка, вона має ширину 5 м та глибину – 0,5 м, швидкість течії – 1 м/с. З метою очистки дна ставка від мулу після перекриття річки вище за течією, міське комунальне господарство повинно з'ясувати, чи варто дочекатися природного витоку води, чи відкачати її насосами потужністю 260 тис. м3 води за добу. Визначити, який спосіб буде швидший та дешевший, а який менше зашкодить природі?

Для розв'язання запропонованої задачі учням потрібно: знайти площу ставка; поміркувати, чи доречно до показника глибини ставка враховувати товщину шару мулу; визначити поперечний переріз річки, що витікає зі ставка, щоб скористатися отриманими даними для обчислення витрат води; вирахувати час на викачування води насосами; на підставі отриманих результатів, визначити найефективніший спосіб [6].

Структура компетентнісно орієнтованих завдань містить:

1. Стимул (занурює учня в певну ситуацію і мотивує на виконання завдання).
2. Формулювання завдання (указує на спосіб діяльності, тобто, що саме має робити учень для виконання завдання).
3. Джерело інформації (необхідний дидактичний матеріал).
4. Бланк для виконання завдання (пропонується у випадках, коли передбачена структурована відповідь – заповнення таблиці, схеми тощо).
5. Інструменти перевірки (критерії для оцінювання завдання) [10].

Алгоритм конструювання компетентнісно орієнтовних завдань продемонструємо на конкретному прикладі під час вивчення теми «Загальна циркуляція повітряних мас. Кліматичні пояси і типи клімату Землі. Закономірності розподілу атмосферних опадів» у курсі географії «Материки та океани» 7 клас.

Стимул: прочитавши в книзі про природу одного з островів Світового океану, молоде подружжя в січні вирішило здійснити мандрівку до нього, щоб відпочити і засмагнути. У книзі виявилася схема цього райського острову.

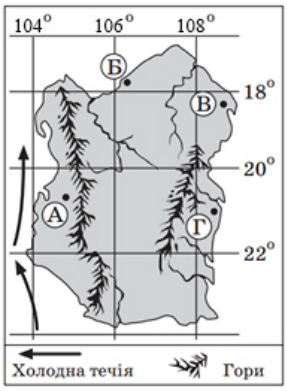

Формулювання завдання: користуючись схемою, проаналізуйте вплив основних кліматотвірних чинників (переважаючих вітрів, течій, рельєфу) на розподіл опадів на території острова та порадьте подружжю для відпочинку місцевість (із позначених літерами А, Б, В, Г ділянок), де вірогідність сонячної погоди буде найбільшою. Поясніть свій вибір. Для обґрунтування відповіді наведіть не менше двох аргументів.

Джерело інформації: схематична карта острова.

Інструменти перевірки:

а) правильна відповідь – А;

б) модель відповіді:

1) за визначеними на карті паралелями можна з'ясувати, що острів розташований в південній півкулі тропічних широт, де панують вологі вітри пасати, що дмуть з південного сходу на північний захід і визначають похмуру погоду на певній частині острова в цей період року;

2) території, що позначено літерами Б, В, Г знаходяться в зоні прямого впливу південно-східних пасатів, що дмуть з океану, а тому вірогідність опадів тут значна, що призводить до зменшення кількості сонячних днів;

3) місцевість А захищена горами від впливу вологого південно-східного пасату, а тому вірогідність опадів тут незначна;

4) місцевість А знаходиться під впливом холодної течії, що знижує температуру повітря у прибережній частині острову до комфортної температури (у тропічних широтах до + 25 °С) і посилює сухість клімату. За таких умов у місцевості А панує сонячна погода;

в) критерії оцінювання виконаного завдання: за кожний правильний аргумент – 2 бали, усього – 4 бали.

Застосування компетентнісно-орієнтованих завдань під час вивчення географії та економіки дозволяє вчителям досягати кількох дидактичних

цілей одночасно: по-перше, виявляти рівень сформованості та розвитку предметної географічної чи економічної компетентності учнів; по-друге, оцінювати їхню спроможність самостійно здобувати знання та обирати способи діяльності; по-третє, формувати інтерес до предмету та досвід творчої діяльності у процесі навчання [1].

Дієвим інструментом оновлення змісту освіти, що ґрунтується, передусім, на реалізації індивідуального, діяльнісного та компетентнісного підходів, є такий засіб навчання учнів на уроках географії та економіки як підручник.

Кожен підручник з географії та економіки, за якими навчаються учні, реалізує компетентнісний підхід засобами, що вибрані і розроблені авторами. Підручники мають свої особливості викладення змісту навчального матеріалу, дидактичні засоби посилення змістових ліній, форми забезпечення компетентнісного підходу та організації інтерактивної навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Так, підручники географії відрізняються особливостями, що обумовлені специфікою самого предмета, а саме: тісним зв'язком з географічними картами; зв'язком досліджуваного матеріалу з уявленнями про географічні об'єкти, процеси та явища; значною кількістю географічних фактів.

Цим визначається необхідність розміщення в підручниках з географії загальногеографічних і тематичних карт та інших ілюстрацій. Ілюстраціями можуть бути предметні та науково-прикладні малюнки, картосхеми, картодіаграми, схеми, діаграми, графіки, фотоілюстрації, що відіграють важливу функцію в методичному оснащенні підручника та є засобом відображення текстової частини книги, джерелом додаткової інформації, допомагають створити зоровий образ і уявлення про різні об'єкти.

За умови продуманого змісту, виразного виконання, умілого розміщення, ілюстративний матеріал активізує пізнавальну діяльність учнів, сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, допомагає в організації самостійної роботи з опанування теми уроку.

Зв'язок ілюстрацій із текстом висвітлено в підписах та посиланнях на них. Для підвищення ефективності використання ілюстрацій в освітньому процесі, вони можуть супроводжуватися запитаннями і завданнями.

У сучасних підручниках з географії параграфи завершуються рубриками, кожна з яких має компетентнісно-орієнтоване спрямування. Серед них:

– «Поміркуйте», «Набуваємо практичних навиків», «Працюємо самостійно», «Практична робота» – завдання вимагають висловлення власної думки, обґрунтованої позиції, залучення творчого мислення.

Приклад. Які причини можуть змінити міжнародну спеціалізацію країни? За додатковими джерелами дізнайтеся про особливості національної моделі мішаної економіки Швейцарії або іншої країни (за вибором). Поміркуйте, чи можна застосувати цю модель для українського суспільства.

– «Міцні знання – стратегічне мислення», «Набуваємо практичних навичок» – містить дискусійні питання, рольові ігри, цитати з офіційних публікацій за темами, що розглядаються. Завдання пропонують учням генерувати власні ідеї щодо обґрунтованого вирішення відповідних проблем.

Приклад. Уявіть, що вам потрібно обрати місце для невеликої пекарні з виробництва хлібобулочних виробів. Які чинники ви візьмете до уваги? Укажіть конкретне місце у вашому населеному пункті та обґрунтуйте економічну ефективність свого рішення

– «Теми для досліджень та міні-проєктів» – пропонуються завдання для здійснення самостійних спостережень і дій, спрямовані на розвиток дослідницьких навиків.

Приклад: Особливості написання українською мовою назв країн і населених пунктів на картах. Сфери використання даних дистанційного зондування Землі. Сучасні вимоги до будівництва в районах з високою сейсмічністю.

– «Запитання та завдання для самоперевірки», «Перевір себе» – уміщено запитання за змістом параграфа різного рівня складності.

Приклад. Чим обумовлений розподіл країн на «центр», «периферію» та «напівпериферію»? Спрогнозуйте наслідки загострення ресурсної проблеми на планеті.

Важливим засобом навчання нині є підручники, усі структурні блоки яких підпорядковані набуттю учнями компетентностей в природничих науках та технологіях.

Крім друкованих підручників, поширення

набувають електронні, кожен з яких виконано у форматі, що допускає гіперпосилання, графіку, анімацію, мову диктора, реєстраційні форми, інтерактивні завдання, мультимедійні ефекти. Електронний підручник забезпечує режим самонавчання, можливість самоконтролю.

Важливого значення в реалізації компетентнісно орієнтованого навчання набуває використання на уроках географії та економіки цифрових інструментів (таблиця 1)

Таблиця 1 – Цифрові інструменти для вирішення навчальних завдань [3]:

Призначення цифрових інструментів	Приклади цифрових інструментів
1	***2***
Організація вебінарів	Zoom, Google Meet, Skype, Cisco Webex Meetings, Moodle
Організація спілкування через месенджери	Viber, WhatsApp, Telegram, Slack
Управління навчальною груповою роботою	Microsoft Teams, Granatum, TrainingSpace, Google Classroom
Проведення опитувань	Kahoot, Socrative, Plickers, Quizizz, Quizalize, Mentimeter
Організація спільної роботи з документами	Notion, G Suite
Інструменти для візуалізації	Visme, Easel.ly, Google Charts, Piktochart, Vengage, Canva
Інструменти для опитування	Classtime, Mentimeter, Kahoot, Poll Everywhere, Google Forms, EDpuzzle, ClassMaker
Інструменти для створення презентацій	Prezi, Moovly, Emaze, Beautiful.ai
Інструменти для створення ментальних мап	XMind, Mindmeister, Mindjet Coggle, WiseMapping, Mind, FreeMind, Spider Scribe, Mindomo
Хронологія подій	Timeline JS, Tiki-Toki, TimeToast, Histropedia, Sutori
Хмарини слів	Tagul, Tagxedo, Wordle і Wordclouds
Віртуальні цифрові дошки	WikiWall, Tutorsbox, Glogster, Dabbleboard, Twiddla, Scribblar, Padlet, Educreations, Popplet, Realtimeboard (Miro), Twiddla

Для організації компетентнісно орієнтованого навчання учнів на уроках географії та економіки учитель може скористатися платформами онлайн-курсів та відповідними сайтами: «Prometeus» (https://prometheus.org.ua/), «Coursera» (https://ru.coursera.org/), «EdEra» (https://www.ed-era.com/), «iLearn» (https://ilearn.org.ua/), «На урок» (https://naurok.com.ua/), «Всеосвіта» (https://vseosvita.ua/), «ВШО» (https://lms.e-school.net.ua/), «Цікава наука»(https://cutt.ly/8kwzPS9), «Мій клас» (https://miyklas.com.ua/), «UROK-UA»(https://urok-ua.com/), «MozaBook» (https://www.mozaweb.com/uk/mozabook) [3].

Висновки. Запровадження компетентнісно орієнтованого навчання пов'язано з викорис-танням на уроках географії та економіки освітнього інструментарію, здатного забезпечити набуття учнями знань, умінь та способів практичної діяльності.

Використання такого інструментарію урізноманітнює освітній процес, сприяє розвитку в учнів пізнавальної, комунікативної та особистісної активності та, як результат, – забезпечує формування в них предметних і ключових компетентностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вішнікіна Л.П., Діброва І.О. Компетентнісно-орієнтовані завдання. URL: https://numl.org/.677971 (дата звернення: 13.05.2022).

2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: http://www.mon.gov.ua/ (дата звернення: 14.05.2022).
3. Дистанційний формат взаємодії субєктів освітньої діяльності: методичні рекомендації / за ред. І.В. Удовиченко. Суми : НВВ КВ СОІППО, 2021. 188 с. URL: https://numl.org/.218961 (дата звернення: 23.10.2022).
4. Закон України «Про освіту». URL: https://numl.org/.282071 (дата звернення: 12.05.2022).
5. Концепція нової української школи. URL: https://numl.org/.564781 (дата звернення: 19.05.2022).
6. Крижанівський В.В. Використання компетентнісно орієнтовних завдань на уроках географії. URL: https://numl.org/.625981 (дата звернення: 28.11.2022).
7. Літвінчук Т.О. Формування ключових та предметних компетентностей на уроках географії. *Географія та економіка в рідній школі.* 2019. № 1-2. С.44-48.
8. Методи навчання та їх класифікація. URL: https://numl.org/.042781(дата звернення: 18.05.2022).
9. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології. URL: https://numl.org/.582781 (дата звернення: 21.05.2022).
10. Пономарьова К.М. Компетентнісно орієнтовані завдання з української мови: особливості конструювання та застосування. URL: https://numl.org/.212781 (дата звернення: 16.05.2022).
11. Самойленко В.М., Топузов О.М. Дидактика географії. URL: https://numl.org/.013781 (дата звернення: 11.05.2022).

З ДОСВІДУ РОБОТИ

Ю. ГОРБАЧОВА

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО КОНТЕНТУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Розкажи – і я забуду, покажи – і я пізнаю,
дай зробити самому – і я зрозумію.
Китайське прислів'я

В основі сучасної комунікації лежить стрімкий розвиток технічних та технологічних ресурсів. Більшість дослідників вважає, що візуальний контент відіграє важливу роль в інформаційних процесах XXI століття.

Науковці схильні до думки, що візуальна інформація обробляється мозком людини швидше текстової. Саме тому, для розробки комунікаційних об'єктів візуалізації використовують графічний дизайн.

На сьогоднішній день, батьки та вчителі все частіше помічають, що дітей складніше виховувати та навчати. На успішність сучасних учнів, беззаперечно, впливає цілий ряд факторів, але головним серед них варто вважати – Інтернет. Нове покоління учнів полонило кожен куточок світу. Вони не просто навчаються за допомогою Інтернет-простору, а й живуть у ньому. Кожна сучасна дитина має смартфон. Отже, цілком природно, що від наявності даних благ залежить якість життя. Учні звикли бути в Мережі. Здобувачі освіти можуть працювати з кількома інформаційними джерелами одночасно. На їхніх гаджетах є доступ до фотографій, відеофайлів чи звуків. Тому, школярів складно здивувати змістовною лекцією, із захватом у 80-90 роки слухали їхні батьки. На сьогоднішній день для підлітків монологічна модель передачі інформації – неактуальна.

Удосконалення загальної середньої освіти відбувається поступально. Воно спрямоване на наступні фактори: самостійне опанування новими знаннями, особистісний розвиток здобувача освіти, формування соціальної, мотиваційної, особистісний

розвиток здобувача освіти, формування соціальної, мотиваційної та функціональної компетентностей. Перед сучасною освітою змінюються як цілі, так і завдання. Це відбувається через перехід від механічного процесу засвоєння знань до формування компетентнісних якостей. Тому, виникає потреба в адаптації методичних прийомів і засобів.

На думку психологів, 80% сучасних школярів здатні сприймати інформацію візуально, а решта – через аудіо канали та через тілесні відчуття. Ця закономірність пов'язана з глобальними процесами комп'ютеризації [2]. Отже, важливо навчитися коригувати процес викладання та підлаштовувати його під сучасні запити суспільства. На думку Рибнікової М. А., за допомогою розумної методики викладання можна забезпечити успішну реалізацію навчальної програми, плідність роботи учителя, дисциплінованість, зростання та творчий розвиток здобувача освіти.

Багато праць присвячено процесам візуалізації, серед яких є творчі доробки: Арнхейма Р., Бровка Н. В., Вербицького А. А., Далінгера В. О., Єрднієва Б. П., Плотинського Ю. М., Резніка Н. О., Селевко Г. К. та інших.

Можна стверджувати, що основою сучасних методик навчання може бути технологія візуалізації. Без усякого сумніву, її доцільно використовувати на уроках української літератури. Завдяки технології візуалізації можна досягти активності, самостійності та творчої пізнавальної діяльності здобувачів освіти. Її уміле використання впливає й на підготовку учнів до самостійної практичної роботи.

До засобів створення візуального навчального контенту слід віднести:

– буктлейлери,
– інтелектуальні плакати,
– фейсбук сторінки письменників.

Для успішного розвитку особистості потрібно багато читати. Сучасні учні читають набагато менше, замінюючи книгу на кіно та інші Інтернет технології. Враховуючи захоплення дітей, можна зробити висновок, що бажання читати художню літературу, можна дієвим способом. Буктрейлери допомагають перетворити урок у цікаву та захоплюючу подорож, створивши умови для саморозвитку та самореалізації здобувачів освіти. Отже, головна мета – зробити так, щоб інтереси учнів втілювалися у навчальний процес.

Анонс, рецензію чи відгук про книгу у вигляді відеоролику прийнято називати буктрейлером. Їх створення має на меті повідомити читача про книгу та заінтригувати його. У залежності від виду уроку та на різних його етапах можна застосовувати буктрейлери у вигляді відгуку чи анонсу. Під час вивчення нового матеріалу, на етапі мотивації, може бути використана презентація книги. Основна мета якої – відображення її сюжетної лінії. За мотивами прочитаного твору можна влаштувати конкурс на кращий відеоролик. Такий вид роботи буде доцільний на підсумковому занятті. На останньому уроці вчителями надається список літератури для читання учнями під час літніх канікул. Навіть таке заняття можна провести незвично. Для презентації книг учням молодших класів можна запросити старшокласників, які є авторами буктрейлерів. У такий спосіб здобувачі освіти прагнуть не тільки прочитати твір, а й створити власний відеоролик.

При створенні буктрейлера виділяють 7 етапів [11].

I етап – переглянути наявні буктрейлери.

II етап – продумати ідею та сюжет для власного буктрейлера.

III етап – розробити сценарій, написати текст. Обсяг анотації-сценарію має не перевищувати 10-15 речень. Мета – зацікавити та спонукати потенційного читача до прочитання книги.

IV етап – підібрати відеоматеріал. Це можуть бути наявні відео та ілюстрації в мережі Інтернет. Заголовок буктрейлера має відображати основну ідею книги. Якщо використовуються ілюстрації, то вони мають бути одноманітними: мальовані, анімовані чи реальні фото відповідно. Музичний супровід має враховувати стиль майбутнього буктрейлера.

V етап – представлення та оформлення текстової частини відеоролика. Текст можна подати у вигляді субтитрів, використовуючи звичайний шрифт, або за допомогою аудіозапису.

VI етап – вибір програми для оформлення відеороботи. Серед користувачів попитом користуються наступні програми:

– Сервіси Animoto [1], Slidely [3] призначені в основному для підготовки відеоколажів з масиву фотографій, з накладанням звуку;
– Animoto або Slidely – можна використати для створення відеоколажу на основі фотографій, додаючи супроводжуючі звуки;

– Camtasiastudio – програма, яка користується попитом серед молоді для створення відеомонтажу;
– PowerPoint, який дозволяє створювати анімацію та використовувати спецефекти. Додаткова перевага – запис відеоряду за допомогою екранної камери;
– Windows MovieMaker – стандартна програма Microsoft Windows, розрахована на початківців;
– YouTube – простий та найпопулярніший у всьому світі відеоредактор. Серед його переваг можна визначити: можливість «нарізки» та поєднання фрагментів відеороликів, супровід звуковими доріжками.

VII етап – безпосередній відеомонтаж. Мається на увазі, що потрібно об'єднати в єдиний ролик аудіо та візуальні матеріали [11].

Для вчителя української літератури буктрейлер може стати у нагоді тому, що він допомагає динамічно та цікаво розповісти учням про літературний твір; це сучасний засіб, за допомогою якого можна створити рекламу, спрямовану на здобувача освіти; формує інтерес, як до самого процесу читання, так і для ознайомлення з книгою чи її автором [6].

Для учнів буктрейлер несе користь у вигляді прагнень дізнаватися про книжкові новинки; можливості створення власних відгуків у оригінальний спосіб; можливість відчути себе справжнім режисером чи мультиплікатором.

Здобувачі освіти можуть поширювати власні буктрейлери на каналах YouTube чи на сторінках соціальних мереж. Це надає можливість заявити про себе світові. Кожен сучасний користувач мережі Інтернет прагне до високого рейтингу.

У вільному доступі мережі Інтернет знаходяться ряд прекрасних буктрейлерів. Наприклад, «Джури козака Швайки» Рудківського В. [4], «Неймовірні пригоди Івана Сили» Гавроша О. [9], «Холодний Яр» Горліс-Горського Ю. [10], «Ангел Золоте Волосся» Мензатюк З. [7].

Отже, рівень готовності вчителя-словесника до використання сучасного інструментарію має бути на висоті. Він повинен вміти з легкістю використовувати різні інформаційні технології під час навчального процесу. У свою чергу кожен педагог має розуміти наступну догму. Втрачений авторитет викладача – наслідок недостатнього або невмілого використання інформаційних технологій під час занять з учнями.

Людство на сьогоднішній день перебуває у цифровій епосі, а саме: отримує і сприймає інформацію іншим чином. Значні її обсяги важко піддаються освоєнню, через наявність «кліпового мислення». З появою ІТ-технологій у вчителів з'явився потужний інструментарій. Значне місце у потоці сучасних технологій відводиться інтерактивним плакатам. Їх прийнято вважати одним із ефективних засобів для створення візуального контенту під час навчальної діяльності [6].

Наприклад, на вивчення творчості О. Довженка в 11 класі відводиться 5 академічних годин. Згідно програмних вимог, педагог має акцентувати увагу на вивченні прозових творів письменника. Під час навчальних занять учні знайомляться з кіноповістю «Зачарована Десна» та твором «Щоденник», де прослідковуються: пафос, героїзм, філософія та патріотизм [12]. Під час ознайомлення учнів з кіноповістю «Зачарована Десна» [5] педагог має звернути увагу на автобіографічну основу твору. У цій кіноповісті можна прослідкувати зв'язок минулого та сучасного. Для того, щоб учень звернув увагу на контекст, який мав місце під час формування майбутнього письменника, доцільно використати інтерактивний плакат. Плакат першого плану можна створити за допомогою програми Canva, де будуть відображені основні моменти теми, яка розглядається [8]. Даний графічний модуль дозволяє відтворити візуальні образи. Це необхідно для того, щоб мати загальне уявлення про персонажів твору, локації та події того часу (рис. 1).

Рис. 1. Плакат першого плану

Наступний етап – розташування графічних елементів, шаблонів, схем та аудіоелементів можна використовувати ряд додатків. Наприклад, Cacoo, Dabbleboard, Glogster, SlideRosket.

Перевагою є те, що кожен з елементів можна перетворити на гіперпосилання. Недолік – англомовний інтерфейс.

Thinglink – платформа, для актуалізації методу

колективних проєктів. Виконання завдань полягає в тому, що учитель контролює виконання завдань, поставлених перед учнями. Учасники проєкту повинні зробити наступне:

– обрати тему;
– визначити мету і завдання до створення плакату (у даному випадку – до кіноповісті «Зачарована Десна»);
– окреслити модель плакату (визначити стиль, розташування та взаємозв'язки елементів);
– підібрати під ілюстрації цитати;
– виявити систему тропів, яку використав митець;
– змалювати персонажів, які реалізують ідею «сродної праці»;
– записати відео або зробити звукозапис з характеристикою головних героїв кіноповісті «Зачарована Десна»;
– раціонально розташувати матеріали на робочому полі плакату (рис.2).

Рис. 2. Інтерактивний плакат другого плану

Отже, для реалізації виховних і дидактичних цілей можна використовувати інтерактивні плакати. У процесі створення даного мультимедійного ресурсу учитель може сприяти пізнавальній активності здобувачів освіти, удосконалювати їхню навчальну взаємодію між собою чи з навчальним матеріалом, спонукати до прояву дослідницьких здібностей на всіх етапах уроку. На уроках літератури інтерактивні плакати виконують функцію конструктора або опорного конспекту з ілюстраціями.

Кожна сучасна людина користується соціальними мережами. Завдяки таким ресурсам можна презентувати себе або знайти однодумців. Деякі соціальні мережі можна використовувати не тільки, як інструмент спілкування, а й як навчальний інструмент. До чого тільки не вдаються учителі, щоб урізноманітнити навчальний процес! До речі, у соціальній мережі Фейсбук можна створити сторінку письменника, чим зацікавити здобувачів освіти. Такі сторінки з легкістю можна змінювати, редагувати, додавати нову інформацію.

Фейсбук сторінку письменника можуть вести навіть найменші школярі. Заповнюючи її, учні висловлюють своє ставлення до митця, займаються постійним пошуком цікавої інформації, ведуть дискусії. Процес ведення соціальної сторінки може контролювати вчитель.

Як же може виглядати сторінка письменника?

1. Може містити фото.

2. Обов'язково має бути ім'я. Автором даного проєкту може бути як одна дитина, так і група дітей. Наприклад, зустрічаються фейсбук сторінки різних письменників, серед яких особливе місце займає Тарас Шевченко. Підписи фейсбук сторінок можуть бути різні, наприклад, «Пророк», «Дармограй», «U Tarasa», «Тарас Тарик». Сторінки Лесі Українки мають назви «Полісяночка», «Мавка», «Бояриня», «Одержима». А ось Франко Іван у соціальній мережі прославився як «Каменяр», «Франик», «Український Каменяр». Приклади соціальних фейсбук сторінок письменників можна переглянути нижче (рис. 3).

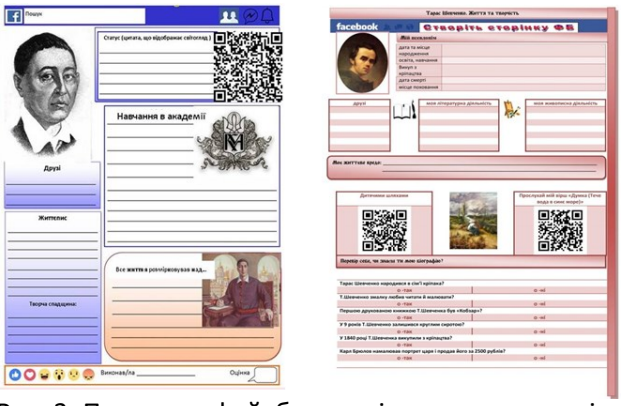

Рис. 3. Приклади фейсбук сторінок письменників

Учні із захопленням добирають на аватар фотографії митців, інколи вдаючись до креативних рішень (рис.4). Пошуково-дослідницька робота учнів полягає у наступному: пошуку фото із життя митця, заповненні особистих даних, доборі аудіо та відеофайлів, наповненні сторінки текстовими файлами у вигляді прози чи віршів.

Рис. 4. Сучасні аватарки митців у соціальній мережі «Фейсбук»

Сучасні письменники також ведуть свої сторінки у мережі «Фейсбук». Для учнів видається можливість поглянути на письменника-сучасника як на реальну людину, а у деяких випадках – особисто поспілкуватися з ним. Багато користувачів у мережі «Фейсбук» стежать за сторінками Ліни Костенко, Емми Андрієвської чи Сергія Жадана. Отже, хмарне середовище забезпечує безперервну комунікацію.

3. Для визначення соціального статусу письменника потрібно придумати певне гасло. Наприклад, слова: «Караюсь, мучусь, але не каюсь», – можна використати під час ведення сторінки Тараса Шевченка.

4. На сторінці письменника мають міститися особисті дані.

5. Можна зробити посилання на інші фейсбук сторінки письменників, які були друзями та жили в одному часі з автором.

6. Наш автор може бути підписаним на різні сторінки, наприклад, «Підслухано в Сумах».

7. Якщо це реальна персона, то письменник може проанонсувати свої новинки.

8. Якщо справа зацікавить користувачів, то вони подарують свої лайки.

9. Письменники можуть створити допис і поспілкуватися в реальному часі зі своїми підписниками.

Якщо учні створюють сторінку письменника, то вони знайомляться з біографією автора, можуть відрекомендувати його твори або знайти відомих друзів-сучасників. Тому, рівень запам'ятовування таких даних буде високий.

Отже, заклади освіти відвідують сучасні діти. Майже кожному школяру стали доступними інформаційні технології. Щоб навчання на уроках української літератури було ефективним, необхідно враховувати дані особливості. Оскільки у основі «кліпового мислення» лежить фрагментарне сприйняття візуальної інформації, то воно породжує нові освітні технотренди. Саме тому, вчителі вдаються до використання на своїх уроках технологій візуалізації. Серед інноваційних інструментів візуалізації навчального контенту на уроках української мови ефективно використовувати: буктрейлери, інтелектуальні плакати та фейсбук сторінки письменників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Animoto URL: https://animoto.com (дата звернення: 03.11.2022).
2. Babenko O.V.(2019) Internalization of information flow using techniques of visualization in the process of future philologists' professional training. Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія, [S.1.], n.10(3), p.6 – 11, грудня 2019. URL: http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Pedagogica/article/view/13298 (дата звернення 02.11.2022).
3. Slidely URL: https://promo.com/for/slidely-users (дата звернення: 03.11.2022).
4. В. Рутківський «Джури козака Швайки» URL: https://www.youtube.com/watch?v=oFkFoTtV1fI (дата звернення: 03.11.2022).
5. Довженко О.П. Зачарована Десна: щоденник, кіноповісті, оповідання. Харків: Фоліо, 2017. 601 с.
6. Житєньова Н.В. (2016). Технології візуалізації в сучасних освітніх трендах. Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету», (2), 171-178. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/15191/1/Zhytienova_E_Ser.pdf (дата звернення 30.10.2022).
7. Зірка Мензатюк «Ангел Золоте Волосся» URL: https://www.youtube.com/watch?v=karlJ29uZX8 (дата звернення: 03.11.2022).
8. Коломієць Н.Є., Яременко Н.В. (2020) Культурологічна компетенція в контексті фахової підготовки вчителя зарубіжної літератури. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Кропивницький: Видавництво «Код», (187), с. 667. URL: https://www.cuspu.edu.ua/images/nauk_zapiski/filology/Issue_187_FN.pdf (дата звернення 03.11.2022).
9. О. Гаврош «Неймовірні пригоди Івана Сили» URL: https://www.youtube.com/watch?v=6xK_lmci1R4 (дата звернення: 03.11.2022).
10. Прапор про характер нації. Юрій Горліс-Горський «Холодний Яр» URL: https://www.youtube.com/watch?v=Vjm-IuHarFE (дата звернення: 03.11.2022).
11. Семеніхіна О. В., Друшляк М. Г. Візуалізація знань як актуальний запит інформаційного суспільства до сфери освіти. *Фізико-математична освіта*. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2016. URL: https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/itpf/2016/.../1480.
12. Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів 10-11 класи (рівень стандарту). URL: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv (дата звернення 01.11.2022).

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

А. РУБАН

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Розбудова незалежної системи освіти та культури України визначає важливим напрямом роботи для усіх її ланок забезпечення належного рівня фізичного та психічного здоров'я дітей, їхнього повноцінного розвитку. Перш за все, це стосується дошкільної освіти як початкової ланки національної освітньої системи.

Одними з головних завдань професійної діяльності педагогів закладів дошкільної освіти (*тут і далі – ЗДО*) є зміцнення фізичного, емоційного та психічного здоров'я дошкільнят, забезпечення належного рівня підготовки дітей до навчання у школі тощо.

У наукових дослідженнях останніх десятиліть зазначено, що основними причинами різних відхилень у фізичному розвитку й стані здоров'я дітей є недостатня рухова активність, обсяг якої з кожним роком зменшується (Л. Глазиріна, В. Мурза, І. Поташнюк, Л. Сварковська, В. Язловецький та ін.), непідготовленість дітей самостійно піклуватися про своє фізичне вдосконалення (О. Дубогай, М. Козленко, О. Козленко та ін.), недостатня увага вихователів і родини до проблеми виховання в дошкільників позитивного ставлення до збереження й зміцнення свого здоров'я (Г. Бєлєнька, О. Богініч, Н. Левінець, М. Машовець, І. Петренко, А. Цьось та ін.).

У сучасних наукових дослідженнях з проблем фізичної культури Е. Вільчковського, А. Вольчинського, Г. Воробей, І. Кліш, Є. Приступи, А. Цьося, А. Шевчук зосереджується увага на активних народних засобах фізичного виховання дітей – рухливих іграх, фізичних вправах, загартовуючих процедурах, гігієнічних факторах.

Ґрунтовний теоретичний і методичний матеріал стосовно українських народних ігор як засобу фізичного виховання зібрано в монографії А.Вольчинського та Н. Вольчинської «Українські народні рухливі ігри в системі фізичного виховання дошкільнят». Заслуговують на увагу посібник І. Лущик «Рухливі ігри в дитячому садку» та колективна праця науковців Є. Приступи, О. Слімаковського, М. Лук'яненко «Українські народні рухливі ігри, розваги та забави: методологія, теорія і практика», у змісті яких міститься ґрунтовний практичний матеріал, що допоможе, вихователям, інструкторам фізичної культури ЗДО збагатити роботу з дітьми цікавими й ефективними українськими народ-ними рухливими іграми.

Завдання з покращення фізичного виховання здобувачів освіти наведено у Законах України «Про дошкільну освіту», «Про фізичну культуру» тощо. У текстах означених державних документів вказується на те, що одним із пріоритетних напрямків освітнього процесу в сучасних ЗДО залишається фізичне виховання дітей. Воно спрямовується на охорону та зміцнення здоров'я дітей, підвищення опірності й захисних сил дитячого організму, поліпшення його працездатності; на своєчасне формування у малюків життєво важливих рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей і забезпечення належного рівня рухової підготовленості та фізичної культури взагалі; на виховання стійкого інтересу до рухової активності, потреби в ній, вироблення усвідомленого ставлення до здорового способу життя.

На важливість формування цих та інших базових якостей особистості у різні періоди дошкільного дитинства в ігровій та інших видах діяльності наголошено у змісті Базового компоненту дошкільної освіти в Україні[1]. В його освітній лінії «Особистість дитини» вказано на необхідність підвищення ефективності роботи педагогів з фізичного виховання дошкільників стосовно формування в них основних фізичних якостей, рухових умінь, культурно-гігієнічних, оздоровчих навичок тощо.

Мета статті–дослідити сутність і специфіку використання українських народних рухливих ігор як засобів зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку.

Народні ігри – це історія народу, оскільки вони відображають соціальне життя кожної епохи. Народна рухлива гра – найпопулярніший вид рухової діяльності дітей, що історично виникла, багатовіковим досвідом удоскона-лювалася та передавалася від покоління до покоління з метою адекватного фізіологічного, психологічного, естетичного, морального і соціального впливу на природний розвиток дитини, її пристосування до умов навколишнього середовища, зміцнення здоров'я, підготовки до трудової діяльності та військової справи, а також поширення серед народу новостворених та запозичених фізичних вправ, що розвивали і збагачували його культуру [2, с. 6].

У вступі до збірки ігор «Летіла сорока по зеленім гаю» український письменник В. Довжик називає ігри народним мистецтвом: «Та й хитра ж штука,оця гра! Ви думали– такі собі пустощі,коли робити нема чого,то в креймахи грають, аби збавити час, а вона, ота забавка,– мистецтво. А вона має свій погляд на людину, батьківщину, добро, уявлення про тебе і світ. Гра записала в собі і закодувала в генах дії не лише народні знання, а наш національний характер».

Знаний в Україні вчений М. Стельмахович, високо оцінюючи роль народних ігор у вихованні дітей, зазначав: «Рухливі і спортивні ігри розвивають силу, спритність, витривалість, відвагу, рішучість, ініціативу, товариську взаємодопомогу, привчають дітей долати психічні і фізичні навантаження, гартують організм, створюють у дітей бадьорий настрій [3, с. 134].

З давніх-давен у різних регіонах України будь-які зібрання дітей супроводжувалися руховою діяльністю. Жодне свято не обходилося без рухливих ігор. Для участі в них залучались всі діти, які змагалися у стрільбі з луків, метанні сніжок, катанні на санчатах, лижах, ковзанах.

Ігри тісно пов'язані з національними традиціями, обрядами, звичаями. Під час гри дитина виконує певні дії, відтворюючи вчинки конкретної людини певного часу, імітує поведінку тварин, птахів, рослин, одержуючи необхідний обсяг знань, норм поведінки й моралі. Саме у грі вправи активізували рухову діяльність, розвивали процеси мислення, викликали у неї позитивні емоції й настрої. Тому духовний світ дитини – це безмежний світ найрізноманітніших відчуттів і почуттів, понять і образів, фантазій.

В освітньому процесі ЗДО народні рухливі ігри традиційно використовуються як засіб і метод фізичного виховання. Використання цих ігор обумовлюється програмою з фізичного виховання, яка передбачає застосування народних рухливих ігор з метою прилучення дітей до занять фізичними вправами.

Дослідник Е. Вільчковський вказує на те, що, забезпечуючи комплексний підхід до різнобічної фізичної підготовки дошкільників, більшу увагу в період дошкільного дитинства слід приділяти розвитку в дітей швидкості, спритності й гнучкості, тобто тих якостей, що визначають специфіку найбільшого розвитку [11, с. 127].

Розглянемо вплив українських народних рухливих ігор на розвиток рухових якостей у дошкільників.

Для розвитку у дошкільників *швидкості* проводять рухливі ігри, які потребують негайних рухових дій в обставинах, що швидко змінюються, ускладнених додатковими завданнями, а також ігри з подоланням певної відстані за найкоротший час. Наприклад, «Нема пана вдома», «Пастух і вовк», «Знайди свій будиночок», «Сад і горобці» тощо.

Важливою умовою удосконалення таких складових *спритності*, як рівновага та координація, є розвиток вестибулярного апарату. Найефективнішими рухливими іграми щодо набуття дитиною рівноваги та координації, є ігри типу «ловилок». Для розвитку в дошкільників спритності використовують ігри, де діти виконують складні за координацією рухи: влучити в ціль, показати засобами пантоміми фігуру та ін. Наприклад, «Вовк і кози», «Мисливці й зайці», «Кіт і мишка», «Конячка», «Сірий кіт», «Шуліка та квочка», «Діти й ведмідь» тощо.

Формування *гнучкості* у дітей повинно ґрунтуватися на чіткому дозуванні навантаження й уникати надмірного розтягування м'язів та зв'язок. Удосконаленню гнучкості сприяють рухливі ігри, заґрунтовані на стрибках, метанні, лазінні та ігри, що вміщають танцювальні елементи. Орієнтовний перелік українських народних рухливих ігор, які сприяють формуванню гнучкості: «Вийшли в поле косарі»,

«Ялинка», «Гра в хусточку», «Огірочки» тощо.

Розвивати силуокремих м'язів рук, ніг і тулуба можна в іграх, які потребують короткочасного силового напруження. Задля розвитку у дітей *сили* можна використовувати такі народні рухливі ігри як: «Мак», «Хто краще стрибне?», «Доповзи до брязкальця», «Жук», «Тримайся міцно», «Перетягування канату», «Ведмеді та бджоли» тощо.

Витривалість розвивається в іграх з інтенсивною руховою діяльністю, але оптимальною в часі для кожної вікової групи. Орієнтовний перелік українських народних рухливих ігор, які сприяють формуванню у дошкільників витривалості: «Пастух і стадо», «Дожени свою пару», «Велетні-карлики», «Два Морози» тощо.

В освітньому процесі ЗДО народні рухливі ігри традиційно використовуються як засіб і метод фізичного виховання. Використання цих ігор обумовлюється програмою з фізичного виховання, яка передбачає застосування народних рухливих ігор з метою прилучення дітей до занять фізичними вправами.

У роботі інструктора з фізичного виховання дітей дошкільного віку використовується ряд програм, в яких визначено завдання, зміст і напрями даного виду освітньої діяльності у ЗДО.

У змісті чинних програм дошкільної освіти («Я у Світі», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля», «Світ дитинства» та ін.) розкрито особливості фізичного та психологічного розвитку дитини, визначено провідну діяльність дитини на кожному етапі дошкільного дитинства. У відповідності із цими характеристиками визначено особливості організації життєдіяльності дитини-дошкільника у різні вікові періоди за сімома освітніми лініями.

Так, в освітній програмі для дітей від 2 до 7 років «Дитина» рекомендовано перелік рухливих ігор, проте українські народні рухливі ігри не розглядаються самостійним елементом роботи, а асимілюються з іншими видами ігор у контексті роботи з удосконалення основних рухів дошкільників, в основному – за використання таких видів рухливих ігор, як ігри-естафети та ігри-забави.

У даній програмі великої уваги приділяється використанню народних ігор як засобу ознайомлення дітей дошкільної віку з культурою українського народу. У розділі «Освітня лінія «Гра дитини. Ігри з правилами» визначаються наступні завдання щодо використання народних ігор у роботі з дітьми старшого дошкільного віку «прилучати до минулого та сучасного української культури; продовжувати ознайомлення з українськими традиціями на прикладі народних ігор. Сприяти оволодінню дітьми лексичним багатством української мови через використання у процесі проведення народних рухливих ігор малих фольклорних форм (загадок, лічилок, скоромовок).

Стосовно використання українських народних рухливих ігор як засобу фізичного розвитку дитини слід зазначити, що цей аспект у змісті чинних програм дошкільної освіти відображено у завданнях стосовно організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми усіх груп, починаючи з групи раннього віку (3-й рік життя).

Наводимо узагальнений перелік рухливих ігор, рекомендованих програмами дошкільної освіти для проведення фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками старшого віку:

Ігри з ходьбою, бігом, на утримання рівноваги: «Каруселі», «Парний біг», «Мишоловка», «Гуси-лебеді», «Птахи і зозуля», «Квач», «Квач, бери стрічку!», «Карасі і щука», «Перебіжки», «Хитра лисиця», «Витівники», «Швидко візьми, швидко поклади», «Совонька», «Чия ланка швидше збереться?», «День і ніч», «Шпаки», «Піжмурки».

Ігри зі стрибками: «Хто краще стрибне?», «Вудка», «З купини на купину», «Жаби і чапля», «Вовк у рову», «Класики», «Коники», «Не потрап!».

Ігри з повзанням і лазінням: «Ведмідь і бджоли», «Переліт птахів», «Ловля мавп», «Пожежні на вченні».

*Ігри з метанням, киданням і ловом: «*Мисливці та зайці», «М'яч ведучому», «Хто найвлучніший?», «Мисливець і звірі», «Серсо», «Літаючі тарілки».

Ігри-естафети: «Веселі змагання», «Естафета парами», «Перевезення врожаю», «Городники», «Хто швидше побудує піраміду?».

Ігри-забави: «Мотузка», «Біг із зв'язаними ногами», «Півнячий бій», «Перетягни канат».

Ігри на обмеженому місці (на веранді, під навісом):«Усім встати», «Хрюкай, поросятко», «Фанти», «Вудочка», «Літає – не літає», «Пінгвіни», «Карлики і велетні», «Лелека».

Ігри на орієнтування у просторі: «Горюдуб», «Чий вінок кращий», «Бережи предмет», «Відгадай, чий голосок?», «Знайди, де заховано», «У лісочку на горбочку».

Як визначається з аналізу тематики рухливих ігор, запропонованих програмами, категорія народних рухливих ігор представлена найбільшою мірою в таких видах ігор, як ігри з бігом та ігри зі стрибками.

У навчальному посібнику авторів Матвієнко С.І. і Заплішного І.І. «Українські народні рухливі ігри у дошкільному навчальному закладі» [4] надається ретельна характеристика методики організації та проведення цих та інших ігор на заняттях фізичної культури у дошкільному закладі.

Отже, сучасна система фізичного виховання дітей дошкільного віку передбачає використання широкого спектру рухливих ігор, у тому числі – українських народних, рухливих ігор спортивного характеру. Українські народні рухливі ігри, створені послідовною зміною вікових і соціальних ролей, мають великий потенціал всебічного розвитку дитини-дошкільника, оскільки вони найповніше відображають спосіб життя та звичаї нашого народу, його побут, рівень уявлень українців про світ, елементи національних побутових і військових дій. Процес навчання дошкільників українських народних рухливих ігор надає можливість ознайомити дітей з народними звичаями, традиціями, обрядами, сприяє вихованню у малят національної гордості, почуття патріотизму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент (державний стандарт) дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Вольчинський А.Я. Педагогічні умови застосування українських народних рухливих ігор у фізичному вихованні дітей 5-6 років : дис. ... канд. наук з фізичного виховання та спорт : спец. 24.00.02. Луцьк, 1998. 142 с.
3. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. К, 1997. 232 с.
4. Українські народні рухливі ігри у дошкільному навчальному закладі : навч. посіб. Вид.3-тє, перероблене й доповнене. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 152 с.

О.ПЕТРЕНКО

СУТНІСТЬ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Однією з основних проблем сьогоднішньої дошкільної освіти є реалізація особистісно орієнтованого підходу, що сприятиме своєчасному повноцінному фізичному, психічному й духовному розвитку кожної дитини, формуванню її життєвих компетентностей. Від того, який старт буде дано малюкові, значною мірою залежатимуть якість та динаміка особистісного розвитку, життєві пріоритети та світорозуміння дорослої людини.

У зв’язку із цим одне з головних завдань вихователя полягає в тому, щоб створити сприятливі умови особистісно орієнтованої дошкільної освіти для самостійного розвитку дитини, прояву її особистісного потенціалу, творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності й особистісного становлення.

Сьогодні змінилися підходи до реалізації дошкільної освіти України: традиційний функціональний підхід поступився місцем особистісно орієнтованим технологіям навчання та виховання. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки в Україні в працях І. Беха, О. Кононко, З. Плохій, О. Проскури, О. Савченко та ін. сформульована цілісна концепція особистісно-орієнтованого виховання й навчання.

Особистісно-орієнтований підхід до освітнього процесу в закладах дошкільної освіти став предметом дослідження С. Крайник, зокрема особливості індивідуалізації виховання дитини в дитячому садку досліджували С. Ладивір, І. Дичківська, Т. Поніманська.

Аналіз наукових досліджень з питання впровадження особистісно орієнтованого підходу у фізичному вихованні дітей показав, що проблема досліджувалась у різних аспектах: реалізація особистісно орієнтованого підходу в освітньо-оздоровлювальній діяльності закладу дошкільної освіти (Н. Маковецька), особистісно орієнтоване навчання руховим діям дітей в умовах дошкільного навчального закладу (О. Багінська).

Питання забезпечення сприятливих умов формування дошкільника як унікальної особистості з'ясовували О. Кононко, Т. Піроженко.

Система дошкільного навчання покликана давати дітям не лише знання, а й сприяти розвитку їхнього творчого мислення й інтелектуальних здібностей. Одним з основних завдань педагога стало завдання не просто дати дітям знання, а й навчити малюків самостійно і нестандартно міркувати, грамотно обґрунтовувати свою позицію, самостійно приймати рішення, не боятися завдань з багатьма варіантами розв'язку [7, с. 39].

На реалізацію визначених завдань спрямовано Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) (2021) [1], в якому заявлено пріоритет розвитку дошкільника як особистості. Проблема особистісного зростання дошкільника сама по собі не є новою. Тією чи іншою мірою аспекти розвитку дошкільника, безпосередньо пов'язані з особистістю, висвітлювалися практично в усіх існуючих програмах дошкільної освіти. Це природно, оскільки поняття особистість – інтегроване і зачіпає багато сторін загального розвитку людини.

Застосування особистісно орієнтованого підходу у роботі з дошкільниками, який передбачає впровадження нових педагогічних технологій та ефективних форм взаємодії з дитиною, вимагає від педагога високої професійної компетентності й особистісної зрілості. Тому сучасному закладу дошкільної освіти потрібен перш за все вихователь, який визнає унікальність особистості дитини, є підготовленим до роботи за технологіями, методами та прийомами особистісно орієнтованої освіти.

Зважаючи на це педагоги дошкільної освіти інтенсивно запроваджують педагогічні інноваційні технології. Завдяки використанню технологій і їх інтеграції – освітній процес стає ефективним, результативним, інтенсивним, сучасним, економічним, таким, що формує у дошкільників необхідні компетентності.

Важливим аспектом дошкільної освіти є формування у дитини вміння вчитися самостійно. Перед педагогом стоїть завдання навчити дитину ставити перед собою мету і завдання, знаходити способи їх вирішення, а головне знаходити потрібну інформацію для вирішення поставленого питання серед величезної кількості джерел інформації. Такі завдання освітнього процесу дошкільників можна реалізовувати за умови запровадження особистісно орієнтованого підходу до дошкільної освіти, бо пріоритетними завданнями його реалізації науковці визначають «розвиток у дитини самоактивності; відповідальності; здатність самовизначитися в життєвому просторі відповідно до вікових можливостей; ціннісно ставитися до Природи, Рукотворного Світу, Людей і Самого Себе» [6].

На думку науковців, розвиток особистості в дошкільному віці насамперед передбачає реалізацію потреби дитини в активності – не стільки в наслідувальній, виконавській, скільки в ініціативній, творчій, доступній їй, але недооціненій дорослими [6]. Активність є умовою реалізації дитиною себе, проте не можна не враховувати власну активність дошкільника, його самостійні життєві відкриття. Джерелом активності дитини в цьому віці є її власна діяльність і діяльність, спільна з дорослим, до якої обидва суб'єкта вносять частину свого досвіду [6].

Наш практичний досвід роботи з дошкільниками у форматі реалізації особистісно орієнтованого підходу до їх освіти показує, що забезпечити належну активність дошкільників у різних видах діяльності за різними освітніми напрямами Базового компоненту дошкільної освіти можуть різнопланові ігри: рухливі, творчі, конструкторсько-будівельні, мовленнєві.

Рухливі ігри є ефективними у побудові освітньо-оздоровлювального процесу в закладі дошкільної освіти саме на позиціях особистісно орієнтованого підходу, застосування якого за висновками Н. Денисенко передбачає створення умов, основними серед яких є: розвиток тіла і фізіологічних систем організму дитини, розвиток пізнавальних процесів, формування психічних станів, вільний природний прояв позитивних емоцій, розвиток особистісних якостей, подолання негативного ставлення до особистого здоров'я, життя, власне себе, інших людей [2, с. 9] .

Прикладом рухливих ігор, як ефективної оздоровчої активності дошкільників, можуть бути «Біжіть до мене» (біг), «Знайди прапорець» (орієнтування в просторі), «Пузир» (ходьба) , «Прокати м'яч» (кочення) , «Не зачепи іграшку» (підлізання), «Пташки в гніздечку» (стрибки), «Влучив в коло» (метання в ціль) тощо.

Особистісно орієнтований підхід до освіти дошкільників в центр уваги ставить цілісну особистість, яка прагне творчої самореалізації. Він розвиває здатність особистості свідомо та відповідно робити вибір у житті. Сприяння творчій самореалізації дошкільників у процесі особистісно орієнтованого підходу здійснюємо активно використовуючи театралізовані ігри, пальчиковий театр з виставами «Сорока-ворона», «Випадкова зустріч» та інші, де водночас закріплюються знання про казкових персонажів.

Такі прийоми роботи з дошкільниками як драматизація казки «Ріпка на новий лад», інсценізація української народної казки «Колобок», інсценізація української народної забавлянки «Два півника», інсценізація пісні «Ходить гарбуз по городу» характеризуються гуманістичною і психотерапевтичною спрямованістю і ставлять за мету різнобічний, вільний, творчий розвиток дітей.

Орієнтація змісту дошкільної освіти на особистість означає посилення уваги не стільки до організації, оцінки та контролю того, що засвоїла дитина, скільки до того, як це відбувалося – чи проявляла вона перетворювальну активність, чи прагнула відійти від шаблону, чи вносила щось своє. Якщо знання не пропущене дитиною скрізь власний досвід, воно ніколи не стане для неї значущим [4, с.57].

Сучасній дитині необхідно не стільки багато знати, скільки послідовно і доказово мислити, проявляти розумову активність. Зміст і методи навчання дошкільнят спрямовані на розвиток уваги, пам'яті, творчої уяви, на вироблення вміння порівнювати, виділяти характерні властивості предметів, узагальнювати їх за певною ознакою, отримувати задоволення від знайденого рішення. Коли дитина сама діє з об'єктами, вона краще пізнає навколишній світ, тому пріоритет в роботі з дітьми слід віддавати практичним методам навчання. У зв'язку з цим перед нами, педагогами, стоїть завдання пошуку нових нестандартних форм взаємодії з вихованцями. На зміну традиційному приходить продуктивне навчання, яке спрямоване на розвиток творчих здібностей, формування у дошкільнят інтересу до творчої діяльності.

Такий аспект особистісно орієнтованого підходу на практиці у роботі з дошкільниками ми реалізуємо застосовуючи дослідницький метод у навчанні дітей дошкільного віку. Використання дослідницького методу у освітньому процесі дошкільників здійснюємо через дидактичні ігри та вправи. Ефективним, на нашу думку, є відповідний комплекс ігрових вправ:

1. Вправа на розвиток вміння висувати гіпотези «Подумай і скажи».
2. Вправа на вміння робити узагальнення та висновки «Чому так?».
3. Вправа на розвиток вміння формувати запитання «Запитай».
4. Вправа на розвиток вміння класифікувати «Знайди зайвий предмет».
5. Вправа «Веселий магніт» (пошуково-дослідницька робота).

Також доречною, ефективною і цікавою для дошкільнят у процесі дослідження матеріалів та предметів, які з них виготовлені стала гра «Таємнича торбинка». Практичне закріплення вміння дітей визначати властивості предметів відпрацьовуємо у процесі гри «Що у дитячому садочку?».

В умовах реалізації Базового компонента дошкільної освіти перед педагогом постає проблема - навчити дитину ставити перед собою цілі і завдання, знаходити способи їх вирішення, а головне знаходити потрібну інформацію для вирішення поставленого питання серед величезної кількості джерел інформації. Всім нам відомо, що краще запам'ятовується те, що цікаво, емоційно забарвлене. Саме для того, щоб вивчене залишилося в пам'яті дитини, щоб вона могла навчитися користуватися тими знаннями, які отримала на заняттях, щоб вона захотіла самостійно розширити свої знання з даного питання доцільно використовувати конструкторсько-будівельні ігри: «Побудуй парканчик», «Стежка до будинку», «Будинок для собачки», «Промінчики для сонечка», «Сховище для овочів», «Башточка», «Пташник».

Практичне вирішення завдань сучасної дошкільної освіти щодо впровадження особистісно орієнтованого підходу потребує не тільки відповідної організації освітнього процесу, а й створення розвивального середовища. Тому важливим компонентом реалізації особистісно

орієнтованого підходу у роботі з дошкільниками є створене у групі предметно-розвиваюче середовище наповнене наборами ігор. Вони інформативні, багатофункціональні, сприяють розвитку творчості, уяви, можуть використовуватись одночасно групою дітей (в тому числі за участю дорослого як партнера), мають дидактичні властивості. Крім того є засоби художньо-естетичного розвитку дітей, що залучають їх до світу мистецтва. Це театр картинок до вірша Г.Байка «Здоровим будь» та творчі ігри «Чарівні картинки», «Перетвори фігуру», «Балакучі квіти», «На що схожа хмаринка?», «Вітерець та деревце», «Осінні листочки», «Чарівна грядочка» тощо.

Варто зазначити, що саме правильно організоване розвивальне середовище та емоційне спілкування сприяють соціалізації дитини, впливають на всі аспекти її розвитку. Від того, чи зможуть дорослі, які перебувають поряд, оточити малюка увагою й любов'ю, створити необхідні для розвитку умови, залежить його подальше життя. Тому для створення ефективних умов соціалізації дошкільників нами устатковані осередки для проведення сюжетно-рольових ігор: «Лікарня», «Перукарня» «Дитячий садок для ляльок», «Одягни ляльку на прогулянку», «Сім'я», «Один вдома» тощо.

Особистісно орієнтований підхід в освітній діяльності на думку Н. Денисенко, ставить у центр всієї освітньої системи особистість дитини, забезпечення комфортних, безконфліктних і безпечних умов її розвитку, реалізації її природних потенціалів [2, с. 8]. Тому діяльність вихователів спрямована на забезпечення таких умов у створеному предметно-розвивальному середовищі нашої групи. Результатом нашої роботи є створені різноманітні ігрові осередки. Враховуючи, що основним видом діяльності дошкільників є ігрова, ми зорієнтовані на забезпечення всіх освітніх напрямів Базового компонента дошкільної освіти дидактичними іграми, які спрямовані на формування базових компетентностей дошкільників. Прикладом таких ігор є дидактичні ігри «Що змінилося, «Чарівний мішечок», «Коли це буває?», «Впізнай за описом», «Один-багато», «Добре чи погано» тощо.

Зазначимо, що «особистісно орієнтований підхід, який активно застосовуюєься у освітньому процесі нашого закладу дошкільної освіти, має спиратися на самостійність і індивідуальність дитини»[5, с.14]. Для реалізації такого аспекту особистісно орієнтованого підходу ми інтегруємо в освітній процес інноваційні прийоми, технології роботи з дошкільниками. Прикладом таких прийомів роботи стали мовленнєві ігри у поєднанні з руховою активністю. Такі мовленнєві ігри як «Скажи, яка?», «Хто як кричить?» «Скажи лагідно», «Слухаю – відповідаю» «Впізнай пташку», «Докажи слово», «Доповни речення» розкривають індивідуальність кожної дитини, сприяють її самовираженню.

Отже, практичний досвід щодо реалізації особистісно орієнтованого підходу у дошкільній освітній діяльності свідчать про його доцільність у особистісному розвитку й саморозвитку дошкільників.

Висновки. В особистісно орієнтованому підході до дошкільної освіти у нашому дошкільному закладі ефективно використовуються методи, форми і засоби навчання та виховання, технології роботи з дошкільниками, які враховують індивідуальні особливості кожної дитини. А тому розвиток особистості дітей здійснюється в атмосфері допомоги, підтримки, піклування, соціально-педагогічного захисту, співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Денисенко Н. Ф. Освітній процес має бути здоров'язбережувальним. *Дошкільне виховання*. 2007. №7. С. 8-10.
3. Коваленко О. М., Єпіфанова Т. В. Мовленнєві ігри для дошкільників. Навчаємо в русі. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 239 с.
4. Крайник С. Особистісно-орієнтований підхід до освітньо-виховного процесу в дошкільних закладах. *Рідна школа*. 2006. №11. С. 57–58.
5. Ладивір С. Індивідуалізація виховання дитини в дитячому садку. *Дошкільне виховання*. 2002. № 1. С. 14–15.
6. Маковецька Н. В. Реалізація особистісно орієнтованого підходу в освітньо-оздоровлювальній діяльності дошкільного навчального закладу. URL : https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-02/09mnvpee.pdf
7. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 136 с.

В. ФЕДЧЕНКО

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ДОШКІЛЬНИКІВ

Однією з актуальних проблем сьогодення є реформування, вдосконалення та оновлення освіти. Важливого значення набуває питання спрямованості освітнього процесу на формування духовного світу особистості, затвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенційних можливостей і здібностей дітей. Вирішення цих актуальних проблем можливо тільки на основі широкого впровадження нових педагогічних технологій, спрямованих на всебічний розвиток дитини.

У нормативних документах (Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція), комплексні програми дошкільної освіти «Я у Світі» та ін.) декламується інноваційна діяльність вихователів закладів дошкільної освіти та позначені нові цілі та пріоритети дошкільної освіти, а саме: «інноваційний характер освітньої діяльності, використання сучасних виховних та навчальних технологій» [1].

У наукових дослідженнях досить активно піднімаються питання необхідності використання інноваційних педагогічних технологій та їх ефективність у роботі з дітьми.

Заслуговують на увагу праці науковців А. Бурової, О. Долинної, С. Кулачківської, Л. Покроєвої, ін., які присвячені питанням перебігу інноваційних процесів у галузі освіти, зокрема А. Богуш, О. Кононко, К. Крутій, Н. Маковецька, З. Плохій, Н. Гавриш та ін.. у своїх наукових працях розкривають сутність і особливості інноваційної діяльності в закладах дошкільної освіти, аналізують підходи до організації науково-методичної роботи в умовах інноваційних перетворень; Т. Піроженко висвітлює окремі психологічні аспекти організації інноваційної освітньої діяльності в закладах дошкільної освіти.

Авторські розробки здоров'язбережувальних технологій представлені у працях О. Байер, Н. Букрєєва, Н. Семенова та ін.

Нетрадиційні методи оздоровлення дітей дошкільного віку стали предметом наукових досліджень Г. Григоренко, Н. Денисенко, Ю. Коваленко, Н. Маковецька та ін.

Серед великої кількості освітніх технологій у сучасному закладі дошкільної освіти надзвичайно важливими є технології зі збереження здоров'я дітей дошкільного віку. Відтак перед педагогами дошкільної освіти стоїть питання вибору найбільш ефективних, оптимальних для своїх вихованців здоров'язбережувальних технологій.

У своїй роботі щодо оздоровлення дошкільників ми активно використовуємо елементи оздоровчої Су-Джок терапії, яка є ефективною, безпечною та простою терапевтичною технологією здоров'язбереження.

Су-Джок терапія (Су – кість, Джок – стопа) – це високоефективний, універсальний, доступний і абсолютно безпечний метод самооздоровлення і самосцілення шляхом впливу на активні точки розташовані в області кистей рук і стоп людини, різними маніпуляціями спеціальними масажними кульками [6].

Су-Джок терапія має різноаспектний вплив на розвиток дошкільників:

– впливає на формування предметно-практичної діяльності у дітей;
– сприяє розвитку моторики рук і тактильних відчуттів;
– сприяє розвитку мовлення;
– підвищує рівень зорового сприйняття;
– підвищується пізнавальна активність дітей [3, с.68].

Використання спеціальних кульок «Їжачки» та кілець у поєднанні з вправами з корекції звуковимови і логіко-граматичних категорій сприяє підвищенню фізичної і розумової працездатності дітей, створює функціональну базу для порівняно швидкого переходу на більш високий рівень рухової активності м'язів і можливість для оптимальної цілеспрямованої мовної роботи з дитиною, виявляючи стимулюючий вплив на розвиток мови. Тому, Су-Джок терапію також вважають однією з нетрадиційних логопедичних технологій.

Су-Джок терапія як нетрадиційна робота з розвитку мовлення дошкільників розширює можливості вихователів у роботі з дітьми щодо їх мовленнєвого розвитку. Цьому сприяють різні прийоми стимулювання мовленнєвої сфери. Визначивши потрібні точки на долонях, які відповідають за ту частину організму дитини, що стосується мовленнєвої діяльності, здійснюємо їх стимулювання за допомогою різних оздоровчих технік і активно сприяємо розвитку мовної сфери дитини.

За теорією Су-Джок за мовлення в людини відповідають дві зони в корі головного мозку, які відповідають за мислення і вимовляння звуків. Для стимулювання мовленнєвого розвитку вчимо дітей впливати на точки долоньок, які відповідають саме цим зонам головного мозку, а саме це верхні фаланги пальців [4, с. 37].

Вплив на інші точки кисті руки відповідає за стимулювання гарної роботи інших органів дітей, покращує загальний стан їх організму. Отже, можемо зазначити, що вплив на кисть руки дитини допомагає здійснити комплексну корекційну роботу щодо розвитку дошкільників.

Методи Су-Джок терапії є ефективними засобами корекції, які дедалі застосовуються в спеціальній педагогіці і допомагають досягти максимально можливих успіхів у подоланні мовних труднощів дітей дошкільного віку. Ці найпростіші методи терапії, не вимагаючи особливих зусиль, покращують функціональний стан нервової системи дітей, нормалізують сон у дітей, оптимізують процес корекції мовлення і сприяють оздоровленню всього організму [4, с.93].

Оздоровчий метод Су-Джок терапії вважають одним із найкращих методів самодопомоги. За допомогою спеціальних кульок «Їжачків» та кілець Су-Джок зручно масажувати пальці, долоні, стопи, що позитивно впливає на весь організм, дає змогу збільшити потенційний енергетичний рівень дитини, збагачує її знання про власне тіло, розвиває тактильні відчуття.

У практичній роботі з оздоровлення дітей Су-Джок терапією ми активно застосовуємо різні прийоми, що робить процес масажу цікавим для дітей. Серед таких прийомів:

– масаж колючою кулькою;
– масаж гумовим м’ячиком з шипами;
– прокачування м’ячика по внутрішній та зовнішній стороні кисті;
– колові рухи по долонях;
– прямолінійні рухи по долонях;
– спіралевидні рухи по долонях;
– розтирання;
– погладжування;
– легке покалування подушечок пальців тощо.

Щоб процес масажу дітям не здавався нудним використовуємо віршований матеріал, і одночасно з масажним ефектом відбувається розвиток мовлення дітей. Цьому сприяють такі цікаві вправи як «Їжачок по лісу йшов», «Ведмедик», «Черепаха», «Зайчики», «Хлопчик-Мізинчик», «Пальчики», «Гриби», «Колобок» тощо.

Поєднання таких вправ з пальчикової гімнастики, самомасажа кульками та кільцями з мовними вправами значно підвищує ефективність роботи вихователя з розвитку мовлення дітей в умовах дошкільного закладу, а також оптимізувати виконання дітьми мовних вправ вдома.

Су-Джок масаж з дітьми реалізуємо поетапно:

І етап. Знайомство дітей з Су-Джок масажем, правилами його використання.

ІІ етап. Закріплення знань у вправах, іграх.

ІІІ етап. Самостійне використання кульок-масажерів Су-Джок відповідно до потреб і бажань.

У своїй роботі з дошкільниками з використання Су-Джок терапії застосовуємо такі різноманітні напрями роботи як:

– формування та розвиток фонематичного слуху;
– корекція вимови (автоматизація і диференціація звуків);
– розрізнення кольору, форми, величини, поверхні предметів;
– розвиток дрібної моторики;
– вдосконалення навичок просторового орієнтування;
– робота над правильним мовленнєвим диханням.

Також роботу з використанням масажеру Су-Джок застосовуємо в практиці при виконанні пальчикової гімнастики, автоматизації звуків та звукового та складового аналізу слів, удосконалення лексико граматичних категорій, розвитку пам’яті, мислення та уваги.

Методи і прийоми в нашій практичній діяльності з використанням Су-Джок терапії є доволі різноманітними:

– словесні (потішки, примовки, скоромовки, загадки, вірші, казки);
– ігрові (гра, ігрові вправи, програвання казок).

– наочні (предметні картинки, схеми, ілюстрації, відеоролики).
– практичні (масаж кистей, пальців рук).

Для ефективної роботи з Су-Джок терапії у роботі з дошкільниками користуємося підібраними методичними та дидактичними матеріалам. Це комплекс ігор та вправ з пальчикової гімнастики, який супроводжується різним демонстраційним матеріалом (схеми, малюнки, відеоролики тощо), комплекс ігор і вправ з використанням масажної Су-Джок кульки, комплекс практичних вправ для розвитку сенсорних еталонів (пам'яті, уваги, просторової орієнтації, основних кольорів), комплекс практичних вправ для збагачення та активізації словника дітей та розвитку їх мовлення, підбірки скоромовок, віршів і казок, які супроводжуються методами та прийомами Су-Джок терапії.

При організації роботи з застосуванням Су-Джок масажу варто дотримуватися наступних вимог:

1. Мотиваційне забезпечення: залучаємо той чи інший зовнішній мотив, який наділяє правильний спосіб дії певної цінністю (наслідування літературному персонажу, наслідування одноліткам).

2. Емоційний супровід:
– атмосфера емоційних позитивних емоцій;
– доброзичливий настрій;
– зацікавленість вихователя (батьків) в успіхах дітей;
– власні емоційні прояви і дітей, і дорослих.

3. Форма організації: індивідуальні, підгрупові та фронтальні заняття.

4. Особливості взаємодії з дітьми: забезпечення зрозумілого, цікавого мотиву діяльності [6].

Досвід роботи з методами та прийомами Су-Джок терапії демонструють значні переваги:
– висока ефективність (при правильному застосування настає виражений ефект);
– немає протипоказань до застосування;
– абсолютна безпека застосування;
– універсальність методу (масаж можна використовувати у всіх видах діяльності дітей у дошкільному закладі та вдома);
– доступність методу для кожної дитини (масажер можна придбати за невеликі кошти);
– простота застосування (діти, навчившись, можуть виконувати масаж самостійно, під контролем дорослого).

Важливим у роботі з Су-Джок терапією є те, що неправильне застосування ніколи не завдає дитині шкоди – воно просто неефективно.

Висновки. Отже, важливими і надзвичайно необхідними у розвитку дітей дошкільного віку варто зазначити здоров'язбережувальні технології, а також технології, що спрямовані на активний розвиток малеч. Застосування Су-Джок терапії сприяє руховій активності м'язів, підвищує фізичну і розумову працездатність, активізації мови та мовленнєвої діяльності, пізнавальної діяльності, розвитку дрібної моторики пальців рук та підвищення імунітету дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гитун Т. В. Детский массаж и развивающая гимнастика. От рождения до семи лет. Ростов на Дону: Владис; 2009. 384 с.
2. Григоренко Г. І., Денисенко Н. Ф., Коваленко Ю. О., Маковецька Н. В. Нетрадиційні методи оздоровлення дітей дошкільного віку: навч. посібник. Запоріжжя: ЗНУ, 2006. 116 с.
3. Заковоротна Н. О. Су-Джок терапія в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації.* 2019. С.67-70. URL: https://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/6808/1/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BD%D0%B0.pdf
4. Ивчатова Л. А. Су-Джок терапія в корекційно-педагогічній роботі з дітьми. Логопед, 2010. №1. С. 36-38.
5. Кановская М. Золотые рецепты су-джок. Москва: Сова; 2011. 127 с.
6. Пак Дже Ву Применение Су-Джок терапии для детей дошкольного возраста. Москва : Академия, 2002.
7. Шеремет М. К., Стахова Л. Л., Кравцова І. В., Кравченко А. І. Організація корекційно-розвивальної роботи в групах для дітей з порушеннями мовлення (орієнтовне планування та методичні рекомендації). Суми, 2016.

О. ЯНКІЛЕВИЧ

НЕТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Професійна діяльність сучасного вихователя закладу дошкільної освіти регламентується активними змінами у дошкільній освіті, які зумовлені вимогами, що висуває сьогоднішнє суспільство і зафіксовані, насамперед, оновленим Базовим компонентом дошкільної освіти (2021) та програмами розвитку дітей дошкільного віку

Слід відмітити, що у роботі сучасного вихователя закладу дошкільної освіти велике значення має уміння творчо співпрацювати, використовувати творчі здібності, можливості для пошуків та відкриттів, бо це є ключовим завданням освіти дітей дошкільного віку. Тому заклад дошкільної освіти повинен створювати належні умови для повноцінного й своєчасного розвитку ініціативної творчої особистості та запроваджувати методи, техніки й технології у процесі реалізації нових підходів щодо організації освітнього процесу дошкільників.

Вирішенню означених завдань сьогодні активно допомагають нетрадиційні техніки зображувальної діяльності, які сприяють справі естетичного виховання і є способами створення нового, оригінального твору мистецтва. Це величезна можливість для дітей думати, пробувати, шукати, експериментувати. А найголовніше самовиражатися.

У сучасних педагогічних та психологічних дослідженнях доводиться необхідність занять образотворчою діяльністю для розумового, естетичного розвитку дітей дошкільного віку.

Проблемою розвитку дитячої образотворчості та художнього розвитку дітей дошкільного віку займалися Т. Доронова, В. Котляр, Т. Комарова, Г. Підкурганна та ін., зокрема творчі здібності дітей досліджували В. Ніканорова, М. Пономаренко, Л. Шульга та ін.

Розвиток дошкільників в образотворчій діяльності досліджували О. Дроботій, В. Котляр, М. Кривоніс та ін.

Методикою викладання образотворчого мистецтва в дошкільному навчальному закладі займались Г. Сухорукова, О. Дронова, Н. Голота, Л. Янцур та ін.

Особливості використання новітніх технологій в зображувальній діяльності з’ясовували М. Демчук, Н. Скрипка та ін..

Однак практичний аспект реалізації завдання розвитку художніх здібностей дітей дошкільного віку засобами образотворчої творчості залишається недостатньо розкритим, оскільки стрімко змінюються думки щодо психологічних і художніх умов формування здібностей, змінюються дитячі покоління і відповідно повинна змінюватися технологія роботи педагогів.

Образотворче мистецтво займає особливе місце в розвитку творчих здібностей особистості дошкільника, оскільки практична діяльність, яка лежить в її основі, володіє значним розвивальним потенціалом. Актуалізація і розвиток творчого потенціалу особистості передбачає її включення у творчий процес, що «призводить до появи багатозначності мислення, довільності психічних процесів рефлексії, самоконтролю» [5, с. 43], і в підсумку активний розвиток особистості дошкільника.

Образотворча діяльність – це відображення навколишнього у формі конкретних, чуттєвих зорових образів. Створений образ, зокрема малюнок, може виконувати різні функції: пізнавальну, естетичну оскільки створюється з різною метою. Мета виконання малюнка обов’язково впливає на характер виконання [1, с.12].

Педагогічна практика показує, що великі можливості для формування творчих і образотворчих здібностей, розвитку уяви, творчого мислення (його гнучкості, оригінальності), творчої активності як складових творчого потенціалу надають заняття з використанням нетрадиційних технік малювання, які демонструють незвичайне поєднання матеріалів і інструментів [4, с.17].

Поняття «нетрадиційні техніки» у роботі з дошкільниками здебільшого вживається, коли

образотворчій діяльності нерозривно пов'язана з вираженням в малюнку того, наскільки добре він володіє засобами зображення. Засвоєння дітьми різних варіантів відтворення, технічних прийомів сприяє їхньому творчому розвитку. Основні напрями творчої діяльності вихователя у застосування нетрадиційних технік зображувальної діяльності визначено в тому, що необхідне:

– щоденне моделювання процесу взаємодії вихователя з дітьми;
– удосконалення традиційних та розробка нетрадиційних технік, методів і прийомів, активне використання їх у роботі з дітьми;
– систематичне оновлення і збагачення розвивального середовища в групі;
– пошук нетрадиційних форм роботи з дітьми, технік зображувальної діяльності (малювання, ліплення, вироби з паперу, пошукова діяльність та експериментування тощо);
– опанування та упровадження сучасних нетрадиційних педагогічних технологій та ідей у практику роботи з дошкільниками;
– вибір ефективних засобів стимулювання творчої активності дітей та їхніх батьків через використання нетрадиційних технік [2, с.46].

Нетрадиційні техніки зображувальної діяльності прості в технічному плані, тому діти легко їх засвоюють і отримують задоволення від результатів. Також такі техніки дають дітям унікальні можливості для експериментування, пошуків образів, сміливих втілень на папері незвичайних фантазій, вражень, думок, а також відкривають широкі можливості для розвитку уяви і творчих здібностей дітей.

Наша педагогічна практика показує, що малювання незвичайними матеріалами і оригінальними техніками дозволяє дітям відчути незабутні позитивні емоції. Емоції, як відомо – «це і процес, і результат практичної діяльності, насамперед художньої творчості. По емоціям можна судити про те, що в даний момент радує, цікавить, піддає у зневіру, хвилює дитину, що характеризує його сутність, характер, індивідуальність» [5, с.73].

Види нетрадиційних технік малювання, які застосовуються у роботі з дітьми нашої групи досить різноманітні, і в кожній техніці дитина отримує можливість відобразити свої враження від навколишнього світу, передати образи уяви, втіливши їх за допомогою різноманітних матеріалів у реальні форми. Наприклад, у роботі з дошкільниками щодо розвитку їх творчих здібностей ми активно застосовуємо: аплікацію з елементами малювання; «набризк»; малювання на зім'ятому папері; роздування фарби «кляксографію»; колаж; малювання свічкою й аквареллю.

Техніка аплікації з елементами малювання пробуджує фантазію, розвиває творчість, дає можливість відійти від традиційних способів зображення. Така техніка зображувальної діяльності дозволяє передати настрій дитини.

Цікавим у образотворчій діяльності дошкільників є нетрадиційний прийом роботи з фарбою «Набризк**»**. Це дуже непроста техніка. Її суть полягає в розбризкуванні крапель фарби (наприклад за допомогою зубної щітки). Ця техніка вимагає від дітей посидючості та терпіння.

Також дитячу творчість, уяву, фантазію розвиває «плямографія», тобто малювання плямами (ляпками). Це цікава і доступна техніка малювання для дошкільників. Працювати з такою технікою дуже просто. Крапаємо ляпку на папір. Можна пензликом, піпеткою чи зубною щіткою. І починаємо рухати аркуш паперу в різних напрямках (вправо, вліво, вниз, вгору), наприклад, можна потанцювати з аркушем паперу під музику. В результаті отримуємо абстрактне зображення, яке доповнюємо деталями, домальовуємо за допомогою творчої уяви і фантазії, і перетворюємо малюнок на будь-кого або на будь-що. Під час цієї техніки використовується як акварельна, так і гуашева фарба. А така техніка як «Колаж» є сполученням аплікацій, що переходить у конструювання є складною і доступна старшим дітям.

Нетрадиційні техніки малювання, на думку В. Ніканорової та М. Пономаренко, дають змогу створити сприятливі умови для розвитку творчих здібностей кожної дитини, реалізувати її потребу відображати свої життєві враження навіть, якщо вона не володіє зображувальними навичками у достатній мірі. На занятті дитина може обрати найбільш прийнятну для себе техніку малювання, що дає їй змогу отримати якнайкращий результат [3, с.21]. Тому на заняттях нашої групи ми надаємо можливість вибору серед різноманітного матеріалу для роботи з технікою «друкування».

Техніка «Друкування» приваблює дітей самим процесом друкування, а також вгадуванням того, що вийде в результаті відбитка різноманітних матеріалів (пробки, поролон, гудзики, банки з

дном різного розміру, кришки тощо). Існує безліч нетрадиційних технік малювання шляхом друкування, які ми використовуємо у нашому дошкільному закладі освіти, так дітям нашої групи до вподоби стали різні техніки друкування:

– друкування за допомогою поліетилену;
– друкування за допомогою пластикового посуду;
– друкування методом тичка;
– друкування ватними паличками;
– друкування тампоном (губкою, марлею, м’ятим папером);
– друкування осіннім листям.

Застосовуючи техніку друкування намалювати можна різних птахів (летучих, сидячих), метеликів, гномиків, дерева (фантастичні), сонце, які цікаво і неповторно виходять за допомоги осіннього листя. До дня народження кожної дитини у групі ми разом з дітьми виготовляємо друкований плакат і для цього застосовуємо різні техніки друкування й даруємо іменинику на згадку. Діти з задоволенням створюють друковані панно і плакати до свят, якими прикрашаємо вхідні двері, вікна та стіни групової кімнати. Така організована колективна творчість привчає до взаємодії, комунікації і значно зацікавлює дітей, коли вони бачать і розуміють, що результат їх роботи має суспільну практичну цінність.

Друкування тампоном (квачиком) є доречним у роботі з дошкільниками раннього віку щодо розвитку їх творчості. Для цієї техніки використовуємо квачики, виготовлені з різних матеріалів: губки, марлі, м’ятого паперу, поролону тощо. Зазначені матеріалі обгортаємо навколо палички (крім зіжмаканого паперу) і міцно закріплюємо, вмочуючи квачик у густу гуашеву фарбу і притискаємо його до паперу створюючи малюнок. Наприклад, за допомогою техніки «Друкування поролоном» дуже добре малювати пухнастих звірів, сніг, сніговика, а можна дуже легко зафарбувати фон.

Нетрадиційні техніки малювання допомагають дітям відчути свободу творчості, дають взаємодію з образотворчим матеріалом (з фарбою, пензликом) та нестандартним матеріалом (природний матеріал):

– малювання мильними бульбашками;
– крапковий малюнок «Пуантелізм»;
– монотипія;
– малювання «пензликами» з природного матеріалу (у цьому методі замість пензлика використовується різноманітний природній матеріал прикріплений до палички).

Дошкільники нашої групи залучаються до тематичного образотворення через такі нетрадиційні техніки як: об’ємна аплікація з паперу, аплікація з ватних дисків, робота з нитками тощо. Наприклад, техніка «Ниткографія» розвиває увагу, окомір, зорову пам'ять, терплячість, акуратність, фантазію та образне мислення.

Розвиток творчості дошкільників вважаємо буде ефективним, якщо до цього процесу підходити комплексно, тому логічним продовженням творчої діяльності дітей на заняттях стала їх робота у створеному у закладі дошкільної освіти (ясла-садок) №40 «Дельфін» (м. Суми) гуртку художньо-естетичного спрямування з використанням нетрадиційних технік та матеріалів для дітей старшого дошкільного віку «Талановиті пальчики». Діяльність гуртка спрямована на розвиток творчості, креативного мислення, дослідницьких здібностей дошкільників за рахунок розширення варіантів нетрадиційних технік образотворчої діяльності. Це техніка малювання – експериментування з різними матеріалами (за допомогою стеки та губки, зубною щіткою, свічкою), малювання м’ятим папером з елементами набризку, малювання пластиковою виделкою з елементами аплікації (Експериментування з образом білого ведмедя). Техніка «Ізотерапія», пуантиалізм з використанням ниток для в’язання, дає можливість експериментування з кольорами. Така техніка як «Акватипія» (малювання – експериментування з мильним розчином і фарбою) також сприяє розвитку дослідницько-пошукових здібностей дошкільників.

Техніка «Дизайн» передбачає розвиток умінь створення художніх композицій, використання покидькового та природного матеріалу (тканини, картону, ниток) дошкільниками. Формувати творчі вміння, створювати композицію з відбитків різного розміру й форми, вміння орієнтуватися у просторі (розташовувати предмети близького і далекого планів) дозволяє техніка «Монотипія» з природним матеріалом.

Заняття з зображувальної діяльності у нашій групі та заняття у гуртку проводяться творчо, нестандартно, під час яких малята почуваються дослідниками, завжди готовими до пригод та експерементів, відкриваючи для себе можливості І результати малювання. Поєднанню художньої творчості та дослідницької діяльності сприяє цікава нетрадиційна техніка малювання. У процесі такої

активної творчої діяльності діти вчаться володіти нетрадиційними техніками образотворчої діяльності за допомоги гуаші, акварелі, крейди, свічки, пальців, долоньок, кулачків, ниток, зубної щітки, пір'я, листя, шкарлупи, кришок від банки, пінопласта, губок, паперу, квачиків з різного матеріалу, мильних бульбашок, клею, пластиліну, штампів з різних матеріалів і створювати креативні образи. Самостійно компонують малюнок на аркуші, знають усі кольори спектра.

Висновки. Види нетрадиційних технік зображувальної діяльності, які застосовуються у роботі з дітьми нашої групи досить різноманітні, і в кожній техніці дитина отримує можливість відобразити свої враження від навколишнього світу, передати образи уяви, втіливши їх за допомогою різноманітних матеріалів у реальні форми. Заняття і вправи з використанням нетрадиційних технік зображувальної діяльності проводяться в цікавій, ігровій формі і дозволяють систематично і послідовно розвивати у дітей творчі та дослідницькі вміння й здібності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доронова Т. М. Розвиток дітей в образотворчій діяльності. *Дитина в дитячому саду.* 2005. №1. С.12-17.
2. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва та методика керівництва образотворчою діяльністю дітей. Навчальний посібник / Під ред. Коновець С. В. Запоріжжя: Канон, 2001. 136 с.
3. Ніканорова В., Пономаренко М. Творчі здібності дітей на кінчиках їхніх пальців. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 2. С. 16-27.
4. Пазиненко С. М. Розвиток творчих здібностей. Нетрадиційні заняття з художньої праці в старші групі. Харків : «Основа», 2007. 46 с.
5. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. Підручник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.
6. Шульга Л. М. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання: Конспект лекцій і занять (за матеріалами власного досвіду). Київ: ІСДО, 1995.

О. ШВАДЧЕНКО

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Особистісно орієнтований підхід у дошкільній освіті передбачає впровадження нових педагогічних технологій та ефективних форм взаємодії з дитиною, вимагає від педагога високої професійної компетентності й особистісної зрілості. Тому сучасному дошкільному навчальному закладу потрібен перш за все вихователь, який визнає унікальність особистості дитини, є підготовленим до роботи за технологіями особистісно орієнтованої освіти.

Шляхом інноваційних підходів до змісту і форм методичної роботи, зокрема через впровадження проєктного методу в роботі дошкільного закладу реалізуються актуальні завдання визначені Базовим компонентом дошкільної освіти (нова редакція. 2021) [1] та Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» щодо компетентнісного розвитку особистості, спрямування педагогічної діяльності на розвиток у дітей пізнавальної активності, творчості, самостійного пошуку розв'язання проблем.

Інноваційні процеси в дошкільній освіті обґрунтовували у своїх дослідженнях О. Кононко, К. Крутій та ін..

Впровадження педагогічних технологій в дошкільному закладі стало об'єктом дослідження таких науковців-практиків як Н. Гавриш, І. Дичківська, К. Крутій, Л. Фесюкова та ін..

Теоретичне обґрунтування проєктної технології пропонують відомі науковці В. Звєрєва, І. Чечель, М. Поташник, В. Лазарєв та інші.

Науковці і педагоги досліджували особливості застосування методу проєктів у навчальному процесі (Т. Пироженко, С. Ладивір, А. Харченко); моделювання проєктної технології в умовах навчально-виховного комплексу (Л. Новіцька).

Питаннями проєктної діяльності дошкільників як інтегрованого методу навчання займались О. Пироженко, Т. Даніліна, М. Зуйкова, Л. Кисельова, Т. Лагода та ін..

Можливості методу проєктів у роботі з батьками стали предметом дослідження Р. Кондратенко.

Сьогоднішні активні зміни в освітній галузі сприяють відродженню проєктного методу в школах і дошкільних закладах України. Народжений на основі ідеї вільного виховання, метод проєктів успішно інтегрується у структурованій системі сучасної освіти. Практика проєктування широко впроваджується в закладах різних країн світу й слугує засобом ефективного навчання, виховання та розвитку особистості.

Інтерпретація сучасних вчених методу проєктів неоднозначна. Наприклад, А. Овчинникова визначає проектування як «особливий тип інтелектуальної діяльності, характерною основою якого є перспективна орієнтація, практично спрямоване дослідження».

Розуміння сучасного дидакта І.Чечеля сутності проекту полягає у представленні його як дидактичного засобу пізнавальної діяльності, розвитку креативності мислення і, водночас, формування певних особистісних якостей. В. Гузєєв відносить метод проєктів до цільноблочних технологій, тобто розглядає його у рамках інтегральної освітньої технології [3].

Дослідження О. Матюшкіна, В. Кудрявцева, Т. Піроженко [5] з питань проблемного навчання дітей дошкільного віку показали, що сприймання і вирішення проблем цілком природні прояви дитини.

Застосування методу проєктів в дошкільному закладі має на меті стимулювання інтересу дітей у самореалізації. Проєктна діяльність має два аспекти: педагогічний і психологічний. Доктор психологічних наук, фахівець з дошкільної освіти Т. Піроженко визначає цей метод як психолого-педагогічне проєктування і пропонує реалізовувати проєктну діяльність з дітьми дошкільного віку у шість етапів, які мають свою особливість [5, с.26].

Практичною цінністю проєктування є його зорієнтованість на конкретний кінцевий результат. Процес створення проєктів розвиває пізнавальні навички в його учасників, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати набуті знання на практиці, формує вміння самостійно конструювати власну діяльність.

Звернення до методу проєктування має великі переваги. Він активізує, організовує, націлює дитину дошкільного віку на творчу діяльність, пізнання. За допомогою методу проєктів здійснюється розвиток дитини дошкільного віку в різних напрямках:

– формується життєва компетентність (дитина набуває дієспроможності в різних життєвих ситуаціях);
– активізується пізнавальна діяльність вихованців;
– розвивається креативність, самостійність в прийнятті рішень;
– формується Я-концепція у дитини («я можу», «я хочу», «мене приймають», «мене люблять»);
– розвиваються особистісні якості, емоційно-образна сфера кожної дитини;
– формуються уміння і навички навчального, виховного й комунікативного напрямку.

Ефективність проєктної технології залежить від підготовчої роботи вихователя, який повинен заохочувати дітей до різних видів діяльності; створювати умови для розвитку дослідницьких, пошукових, креативних здібностей дошкільників.

Вихователю необхідно пам’ятати: щоб підготуватися до впровадження проєкту , йому необхідно визначити тему проєктування на основі вивчення інтересів дітей; розробити з урахуванням алгоритму проєктної діяльності орієнтовний хід проєкту, який спрямований на досягнення мети; ознайомити дітей із цією темою; створити умови для висування проблеми, необхідної для організації проєктної діяльності; збирати, накопичувати матеріал до різних видів діяльності дітей; у випадку необхідності, залучити фахівців (музичного керівника, психолога) до здійсненні відповідних розділів проєкту; орієнтовно визначити продукт для підсумкової презентації. Спільна діяльність педагога та дітей можуть уточнюватися, доповнюватися впродовж усього процесу підготовки проєкту.

Розробці проєкту передує збір інформації. Збір інформації здійснюємо такими методами:

1. Спостереження (певний час ведеться спостереження за дітьми, щоб виявити їх коло інтересів на цей час).
2. Опитування (після спостереження відбувається розмова з дітьми, що дозволяє підтвердити висновки, зроблені під час спостереження. Опитування проводиться у формі інтерв’ю або бесіди, які є різновидами опитування).
3. Аналіз документів (завдяки цьому методу можна дослідити стан вивчення проблеми та підкріплення чинним законодавством).
4. Анкетування та тестування (ці методи спрямовані на визначення рівня знань за тим питанням, яке потребує вивчення).

Напрями проектної діяльності з дошкільниками є різноплановими і спрямовані на реалізацію освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти (2021) [1]. Так, в освітньо-виховній роботі з дошкільниками були створені та реалізовані такі проєкти:

1. Інформаційно – творчий проєкт «Суми – рідне місто моє», метою якого стало знайомство дітей з історією рідного міста, його архітектурою, місцезнаходженням на карті України; з визначними місцями, видатними людьми, символікою міста; виховання почуття гордості за своє місто, його історію, надбання.

2. Пізнавально – творчий проєкт «Диво – диво книга». Завданням роботи над проєктом стало знайомство дошкільників з історією виникнення паперу, способами його виготовлення; етапами створення книги, з професіями людей, які цим займаються; формування розуміння важливості книги в житті людини, сприяння бажанню створити книгу власноруч.

3. Пізнавально – дослідницький проєкт «Земля – наш скарб» передбачав формувати уявлення дітей про те, що всі багатства планети, на якій живуть люди – це справжній скарб, який потрібно берегти та примножувати; дослідити властивості води, повітря, ґрунту, сонячного світла і тепла й довести, що без них життя на Землі неможливе.

4. Екологічний проєкт «Нове життя старим речам» ставив на меті допомогти дошкільникам усвідомити, що сміття – головний ворог нашої планети; ознайомити з можливостями надавати «нове життя» старим речам, сприяючи зменшенню кількості сміття на Землі; викликати бажання вчитися виготовляти корисні речі із використаних та непотрібних (зі сміття).

5. Інформаційно – творчий проєкт «Пташиний дивограй» був зорієнтований на поглиблення знань дітей про різноманіття птахів, їх класифікацію, вчити розпізнавати птахів, спостерігати за їхньою поведінкою; розвивати бажання цікавитись особливостями пташиного світу, робити для них добрі справи; виховувати любов і турботливе ставлення до птахів.

6. Інформаційно – дослідницький проєкт «Здорові діти – щасливі діти» сприяв підвищенню рівня валеологічних знань дошкільників; за допомогою експериментально – дослідницької та трудової діяльності розумінню вихованців важливості дотримання здорового способу життя.

7. Інформаційно – творчий проєкт «Знімаємо кіно» ставив завдання сформувати загальні уявлення дітей про види кіно, необхідне приладдя та елементи процесу підготовки та безпосередньо зйомок; підтримувати бажання дітей поводитись доброзичливо і дружно в процесі взаємодії.

Також на заняттях з реалізації освітніх напрямів з метою формування ключових (базових) компетентностей дошкільників оптимальною, на нашу думку і зважаючи на практичний досвід, є робота з організації проєктної діяльності. Зручними у форматі навчальних занять є міні-проєкти. У роботі з дошкільниками нашої групи на навчальних заняттях були реалізовані такі міні-проєкти як: «Збираємось у похід» де формувалося уявлення дітей про різні види походів, подорожей, речі, що необхідні для подорожування; вміння планувати свої дії; виховувати конструктивну взаємодію у процесі групової роботи; «Місто моєї мрії» де формувалося уявлення дітей про місто, яке діти бачать у своїх мріях та що б вони хотіли побудувати у місті, аби воно відповідало їх бажанням та мріям.

Під час реалізації проєктів були використані такі **традиційні методи**: різні види бесід; складання різних видів розповідей; відгадування й складання загадок; дидактичні ігри та вправи тощо.

Також у роботі з дітьми використовуємо **нетрадиційні методи та прийоми,** які ефективно впливають на рівень розвитку пізнавальної активності дітей: метод коректурних таблиць; метод наочного моделювання; метод коментованого малювання; метод інтерв'ю; методи та прийоми казкотерапії; методи та прийоми ТРВЗ (метод сенектики, метод мозкового штурму, метод емпатії та ін.) .

Зауважимо, що метод проєктів – єдина технологія, в процесі здійснення якої не існує обмежень у використанні різних видів та форм роботи з дошкільниками. Під час реалізації проєктної діяльності у нашому закладі дошкільної освіти ефективно використовуються такі форми роботи:

- тематичні, комплексні, комбіновані та інтегровані заняття;
- нетрадиційні види занять (міні-заняття, заняття-мандрівка, уроки ввічливості, милосердя і доброти; заняття - казка, заняття – квест, заняття – вікторина, брейн – ринг, КВК, заняття – тренінг, заняття з образотворчої діяльності з використанням нетрадиційних технік, тощо);
- нетрадиційні свята і розваги, театралізована діяльність;
- пошуково-дослідницька діяльність, цільові прогулянки та екскурсії, моделювання проблемних ситуацій;
- оздоровчі прогулянки, піші переходи, фізкультурно-оздоровчі заняття, малі олімпійські ігри тощо.

Процес діяльності дошкільнят в проєктах складний і динамічний, оскільки залежить від вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку. Тому під час роботи над проєктною технологією освітній процес

організовується так, щоб діти з бажанням отримували теоретичні та практичні дані, брали участь у заходах творчого плану, а також вирішували постійно ускладнені завдання найрізноманітнішого характеру.

В процесі підготовки до проєктної діяльності у групі оформлюємо розвивальні осередки, які відповідають темі проєкту, широко використовуються при організації пізнавальної та ігрової діяльності. Діти можуть самостійно вибирати гру, дидактичний матеріал, книжки, за бажанням переміщуватися з куточка в куточок, які затишні та легко трансформуються. Обстановку і матеріали змінюємо відповідно до теми проєкту та інтересів дітей; у зміні обстановки до проєкту обов'язково залучаємо дошкільників.

Успішність реалізації освітнього проєкту в закладі дошкільної освіти залежить від виконання ряду вимог: наявність значущої у дослідницькому, творчому плані проблеми, що вимагає інтегрованого знання, дослідницького пошуку для її вирішення; практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів; самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність дошкільників; структурування змісту проєкту (із зазначенням проміжних результатів); використання дослідницьких методів, які передбачають певну послідовність дій.

Також одним із основних напрямків роботи при впровадженні проєктної діяльності вважаю активізацію роботи з батьками. На нашу думку, залучення батьків до проєктної діяльності є однією з ефективних форм взаємодії дошкільного закладу із сім'ями вихованців. Така робота сприяє підтримці авторитету дошкільного закладу в батьківській громаді, зберігає пріоритет родинного виховання, активно залучає родини до участі в освітньому процесі.

Отже, застосування методу проєктів активізує, організовує, націлює дитину дошкільного віку на творчу діяльність, пізнання.

Висновки. Як показує наша педагогічна практика проєктна діяльність дозволяє розширити освітній простір, допомагає надати нові форми і дає можливість розвитку творчого, пізнавального мислення дитини, розвитку спостереження і аналізу явищ, проведення порівняння, узагальнення та вміння робити висновки, творчого мислення, логіки пізнання, допитливости розуму, спільної пізнавально–дослідницької діяльності, комунікативних і рефлексивних навичок, що є складовими успішної особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Галяпа М. М., Бондар Л. В. Керівництво проектною діяльністю педагогів дошкільного закладу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 11. С. 26 – 35.
3. Кравченко Г. Ю., Кугуєнко Н. Ф. Метод проектів у розвитку якості дошкільної освіти. Видавництво «Ранок», 2013. 176 с.
4. Панченко І. О., Бадуненко В. О. Експериментально-дослідницька діяльність дітей. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 11. С. 22 – 28.
5. Піроженко Т. О. Психолого–педагогічне проектування взаємодії педагога з дітьми дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 10. С. 21 – 28.
6. Токаренко Н. М. Організовуємо проектну діяльність: крок за кроком. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 11. С. 59 – 62.
7. Токаренко Н.М. Проектна діяльність із дітьми старшого дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного* закладу. 2013. № 10. С. 11 – 18.

І. РИБАЛКО

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА ЯК ОПТИМАЛЬНА ПРОВІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДОШКІЛЬНИКІВ

Актуальність залучення дошкільників до ігрової діяльності, яка спрямована на їх активний соціальний розвиток визначається вимогами освітнім напрямом «Гра дитини» Базового компонента дошкільної освіти та чинними програмами, де зазначено, що «гра забезпечує задоволення ігрових уподобань кожної дитини, сприяє виникненню дружніх, партнерських стосунків та ігрових об'єднань за інтересами, спонукає до обміну думками, оцінювання себе й інших, заохочує до імпровізації, висловлювання власних оцінно-етичних суджень» [1].

Гра, як провідний вид діяльності дошкільняти, спрямовує на пізнання навколишнього світу. Особливе значення в розвиткові дітей дошкільного віку мають творчі сюжетно-рольові ігри. Вихователі здійснюють постійний пошук різноманітних форм роботи з ігрової діяльності дітей дошкільного віку та інноваційних підходів до гри як провідної діяльності дитини.

Значенню дитячих ігор у розвитку дошкільників присвятили свої дослідницькі роботи багато педагогів та психологів (Г. Григорено, М. Козак, І. Періг та ін.).

Проблема гри широко висвітлена у науково-методичній літературі (у працях Л. Усової, А. Сорокіної, Р. Жуковської, В. Нечаєвої та ін.), у сучасних розробках, зокрема А. Бурової, Л. Артемової.

Питаннями особливості розвитку дитини дошкільного віку у процесі ігрової діяльності та особливостями організації ігрової діяльності дошкільників займаються такі фахівці з дошкільної освіти Т. Піроженко, К. Карасьова, Т. Поніманська та ін. Але питання застосування сюжетно-рольових ігор у розвитку дошкільників постійно потребує уваги фахівців дошкільної освіти.

Сюжетно-рольова гра посідає особливе місце в житті дітей і є невід'ємною складовою частиною дитинства. У ній малюк відображає різні події життя, які сам спостерігає, про які йому читають або розповідають, розігрує взяті на себе ролі. У грі пробуджається і розвивається фантазія. Дитина створює образи своїх ігор, комбінуючи і поєднуючи в уяві те, що сама бачила або переживала, з тим, про що їй читали або розповідали. Отже гра – це наслідування, а не копіювання життя, перше випробування своїх можливостей, розкриття творчого потенціалу, пізнання дитиною себе і своїх можливостей.

З практики психолого-педагогічних досліджень, як зазначають Т. Піроженко та К. Карасьова, відомо, що гра дає великі можливості для впровадження основних принципів особистісно орієнтованого підходу. У процесі самостійного створення ігор діти включаються в систему активної взаємодії з природним і соціальним довкіллям шляхом засвоєння ігрової поведінки; під час розвитку сюжетних ліній постійно відбувається розширення і зміна малюком навколишнього середовища; у процесі налагодження ігрової взаємодії та реальних стосунків з однолітками дошкільники оволодівають принципами партнерства і навчаються підпорядковувати власні бажання правилам гри. Так поступово дитина оволодіває структурою діяльності – від здатності самостійно ставити мету, визначати задум гри, розгортати сюжет, виконувати ігрові правила до вміння самостійно планувати, організовувати, узгоджувати ігрову взаємодію з однолітками [4, с. 47].

Будь-яке питання дошкільної педагогіки та психології має розв'язуватися з погляду розвитку та виховання дитини, зорієнтованості на конкретну дитячу особистість. Що ж до питання сюжетно-рольової гри , то вона є діяльністю активною, різноманітною і творчою.

Відомо, що сюжетно-рольова гра є провідною діяльністю в житті дитини четвертого та п'ятого років життя. Свого найвищого розквіту досягає до шестирічного віку, а потім поступово замінюється іграми з правилами, які виникають після семи років. Саме у цей період, гра нерозривно пов'язана із становленням форм спілкування малюків з дорослими та однолітками.

У сюжетно-рольових іграх дитина виконуючі символічні дії, реальні предмети замінює іграшками, або тими предметами, які є в її розпорядженні, приписуючи їм необхідні функції (палка – «конячка», стілець – «автомобіль» тощо).

Молодший дошкільний вік завжди прагне до чогось незвичного веселого. Позитивні емоції надійно захищають дітей від розумових перевантажень, адже те, що розважає, ніколи не стомлює. Тому з дітьми молодшого дошкільного віку доречним є проведення сюжетних рухливих ігор («Кіт і миші», «Гуси, гуси», «Мишоловка», «Вовк за горою» та ін.). Характер цих ігор – яскравий розважальний, що, у свою чергу дає можливість дитині, діючи відповідно до ролі, повніше використати свої можливості і значно легше справитися з багатьма завданнями. Діючи від імені обережних горобців, смішливих мишок або дружніх гусаків, діти вчаться непомітно для себе. Крім того, ігри з роллю, як зазначають фахівці, активізують і розвивають уяву, готують до творчої самостійної гри, що особливо важливо в молодшому дошкільному віці, коли сюжетно-рольова гра лише формується. У іграх з роллю навчальне завдання є лише умовою реалізації ігрового задуму. Головне, у проведенні цих ігор є задоволення потреб малят у русі, в спілкуванні, у образному поетичному слові. Провідним засобом ігрового спілкування є рух, який не лише розвиває дитину фізично, але і активізує її розумову діяльність [3, с. 10].

Поєднання рухів із словом сприяють усвідомленню змісту гри, що, у свою чергу, полегшує виконання ігрових дій. Рухливі сюжетні ігри, ігри-забави допомагають вихователям виявити симпатії дітей один до одного, можливості прояву довіри малюків до оточуючих людей, слухняність. Ці види ігор роблять дітей відкритими для спілкування та створюють важливі передумови для формування їх особистості.

Також з дітьми нашої групі проводимо побутові ігри («Сім'я», «Дитячий садок», «Одягнемо ляльок на прогулянку», «У ляльки Маші день народження», «Частування ляльки», «Напоїмо ляльок чаєм», «Купання ляльки», «Покатаємо ляльок на машині» та ін.), в середній групі до ігрової діяльності дітей було введено ігри, які відображають професійну працю дорослих («Водії», «Магазин», «Лікарня», «Кухня», «Перукарня», «Пошта», «Гараж», «Будівельники», «Я садівник», «Фермер», «Салон краси», «Я космонавт», «Я дослідник», «Журналіст» та ін.), а в старшій групі переважають ігри, пов'язані з громадською діяльністю («Подорож», «Школа», «Бібліотека», «Пожежники», «Поліція», «Зоопарк», «Я в театрі», «Козаки», «Я захисник української армії», «Святий Миколай» та ін.).

Поява нової тематики не знижує цікавості до старих, вже вивчених ігор, тому з кожним роком зміст їх становиться повнішим, різнобічнішим.

Показниками розвинутого ігрового інтересу можна вважати тривалу зацікавленість малюка грою (розвитком сюжету і виконанням ролі); бажання дитини приймати певну роль; наявність улюбленої ролі; небажання закінчувати гру; активне виконання всіх видів робіт (ліплення, малювання, зведення споруд тощо) з виготовлення іграшок і атрибутів, пов'язаних з темою гри; налаштованість ділитися з однолітками і дорослими враженнями після закінчення гри.

Вплив гри на розвиток дитини, як зазначає Т. Піроженко, пояснюється тим, що головним результатом кожної стадії гри є задоволення. Але предмет задоволення – різний. Якщо в ранньому віці дитина радіє фізичній активності від дій з предметом, а в молодшому віці насолоджується від можливості виконання безлічі рольових дій, то старший дошкільний вік приносить радість інтелектуального багатства та уяви від складнощів об'єднання сюжетів, колективного розгортання та збагачення первинного задуму гри. Задоволення надихає дитину на прояв активності. Розуміння дорослим розвивального потенціалу гри та її головного результату – задоволення – вказує на розвивальні можливості гри в будь якої ситуації навчання [5, с. 58].

Поступове оволодіння правилами гри та логікою дій, дозволяє дитині самостійно підпорядковувати свою поведінку ігровим вимогам: узгоджувати свій задум із бажанням граючих, відтворювати ігрові дії за зразком, діяти за правилами гри, вміти змінювати сюжет, не порушуючи логіки загальної сюжетної лінії, доводити розпочату гру до кінця. Дитина прагне до виконання певної ігрової мети, яка на різних етапах розвитку ігрової діяльності проявляється в оволодінні дієвою (операціональною) стороною: діями з предметами; рольовими діями; рольовим мовленням; рольовими та реальними стосунками між учасниками гри, які зумовлюють результативність гри [3, с. 9].

Саме сюжетно-рольова гра спонукає дитину засвоювати ігрові засоби для задоволення свого прагнення активно включитись у діяльнісну сферу соціальних функцій дорослих для визначення свого місця у реальних стосунках із однолітками.

Дитина четвертого року життя в змозі взяти на себе будь-яку роль, наприклад, мами, шофера, лікаря. Узявши на себе роль, вона повинна реалізувати її через спілкуванняя з оточуючими. Для того, щоб спілкуватися з товаришами того, щоб дитину, яка грає правильно зрозуміли товариші, рахувалися з нею і щоб усім було цікаво, дитина повинна знати, як, чому і у зв'язку з чим у вибраній нею ролі потрібно поводитися так, а не інакше. Якщо учасники гри не мають та не володіють певним об'ємом знань, гра зламається. Якщо у дошкільника не розвинена здатність до спілкування, то в гру йому немає що переносити. Тому сюжетно-рольові ігри дошкільників спираються на реальну взаємодію, яка відбувається між дітьми у процесі вільної діяльності і дають можливість набути нового досвіду комунікації. Взаємодія дошкільнят у сюжетно-рольовій грі характеризується комунікативними діями. Учасники гри готові засвоювати іншу комунікативну поведінку, що визначається іншими вміннями: пропонувати, пояснювати, вислуховувати, узгоджувати, переконувати, приймати задум іншої дитини, сприймати емоційний стан партнера по грі.

Ігри дітей п'ятого року безпосередньо пов'язані з формуванням рольового поводження. Передумовами для розвитку рольової поведінки є формування мовної дії дошкільників. Поступово предмети замінюються «словами-назвами», а дії – жестами, які супроводжуються поясненнями, в ході цих процесів формується образно-мовне мислення. Ігрові дії поступово позначаються словом, жестом, стають більш символічними. Поступово діти навчаються діяти в рамках ролі, характер та логіка дії визначається життєвою послідовністю, що вимагає від дитини відтворювати ігрові дії за зразком [7, с. 35].

Гра дуже тісно пов'язана з художньою творчістю дошкільнят. З розгортанням ігрового сюжету діти можуть співати, малювати, читати вірші. Тому знання педагогом інтересів та нахилів дітей допоможе йому залучити всіх своїх вихованців до творчого процесу з найбільшою віддачею.

У процесі сюжетно-рольових ігор безпосередньо формуються такі компетентності як мовленнєва, комунікативна і соціальна. Розвиток сюжетно-рольової гри проходить в тісній залежності з процесом засвоєння дитиною предметних дій та оволодіння мовою. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дитини демонструє не стільки засвоєння невербальних та мовних засобів, скільки їх адекватне для різних ситуацій використання. Постійна ігрова практика та взаємодія з ровесниками удосконалює мовний процес, який сприяє соціалізації дошкільників. Так, завдяки комунікативній та ігровій діяльності дитина засвоює досвід попередніх поколінь, збагачується знаннями, у неї формуються практичні уміння та навички, духовні потреби, естетичні почуття, виробляється свій погляд на світ, з'являються переконання та закладається характер. Ігрова діяльність дає можливість дітям оперувати набутими раніше знаннями та постійно збагачуватися новими.

Як будь-який інший дитячий вид діяльності, сюжетно-рольова гра не може розвиватися тільки на вербальному (словесному) рівні**.** До створення цікавих, насичених сюжетів стимулює і наявність належного предметно-ігрового середовища. Тож варто подбати про набори ігрового обладнання, крупногабаритні ігрові модулі, атрибути для сюжетних ігор на різні теми (лікарня, школа, магазин, перукарня, ательє тощо), предмети-замінники.

Для сприяння ігровій діяльності у групі створено велике ігрове поле. Крім того, придбане та виготовлене ігрове обладнання, іграшки, різноманітна атрибутика та ігрові матеріали. Маємо також набори будівельних матеріалів, конструкторів, ширми, макети фігурок людей, тварин, рослин, птахів. Створені ігрові осередки щоб діти могли цілеспрямовано гратися в сюжетно-рольові ігри: «Школа», «Лікарня», «Магазин», «Кухня», «Перукарня», «Сім'я» та ін.

Осередок будівельно–конструкторських ігор (ЛЕГО, конструктор, геометричні фігури) допомагає дітям у таких іграх як «Будівельник», «Пожежники». Для сюжетно-рольової гри «Дослідники» у нагоді стане осередок природи і дослідництва (ігровий природній матеріал).

Етнографічний осередок (національні символи, інструменти, лялька «Україночка», «Українець») надасть змогу дітям організувати сюжетно-рольові ігри «Козаки», «Святий Миколай».

Особливо подобається дітям «поличка цікавих речей», де розкладено предмети «дорослого світу», що вийшли з ладу: телефонні апарати, годинники, калькулятори, фени, праски та інші речі. Малюки охоче використовують ці речі у своїх іграх. А також дошкільники з задоволенням грають у куточку ряження, предмети якого допомагають організовувати театралізовані ігри, а також доречні у сюжетно-рольовій грі «Я в театрі».

Висновки. У сюжетно-рольових іграх дітей беруть початок такі якості особистості як цілеспрямованість, самостійність, наполегливість, що визначають здатність дошкільників свідомо управляти своєю поведінкою як у грі так і в подальшому в інших видах дитячої діяльності.

Ігрові інтереси сприяють розширенню досвіду дитини, її розумовому розвитку, збагаченню і поглибленню знань, формування моральних уявлень, спонукають до використання набутих знань у практичній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) (нова редакція). URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 288с.
3. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік / Піроженко Т. О. та ін. Київ : Генеза, 2016 . 88 с. (Серія «Настільна книжка вихователя»).
4. Карасьова К. В., Піроженко Т. О. Ігровий простір дитини. Київ: Шк. світ, 2011. 128 с.
5. Карасьова К. В., Піроженко Т. О. Самодіяльні ігри дитини. Київ: Шк. світ, 2010. 128 с.
6. Козак М. М., Періг І. М. Сюжетно-рольова гра як фактор психічного розвитку сучасного дошкільника. URL : http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/27651/2/VII_AZST_2018v3_Kozak_M_M-Full_roll_game_as_factor_181-182.pdf
7. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.
8. Федорова М. А. Сюжетно-рольова гра як засіб виховання моральних цінностей дошкільника. *Сталий розвиток : проблеми та перспективи* : зб. наук. праць / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: вид-во «Полісся», 2015. С. 164-170.

НАШІ АВТОРИ

БОРИСЕНКО О. – *методист навчально-методичного відділу моніторингу якості освіти та ЗНО КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти*

ГОРБАЧОВА Ю. – *учитель української мови та літератури Комунальної установи Піщанська загальноосвітня школа І-ІІ ступенів м. Суми, Сумської області*

ПОПОВ В. – *методист з географії та економіки навчально-методичного відділу координації освітньої діяльності та професійного розвитку КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти*

ПЕРЛИК В. – *старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та Менеджменту КЗ Сумський обласний інституту післядипломної педагогічної освіти*

ПЕТРЕНКО О. – *вихователь дошкільного навчального закладу №24 «Оленка» м. Суми*

РИБАЛКО І. – *вихователь дошкільного навчального закладу №24 «Оленка» м. Суми*

РУБАН А. – *сумський дошкільний навчальний заклад (ясла – садок) № 33 « Маринка» м. Суми , Сумська область*

ФЕДЧЕНКО В. *вихователь закладу дошкільної освіти № 40 «Дельфін» м. Суми*

ШВАДЧЕНКО О. – *вихователь закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 40 «Дельфін» м. Суми, Сумська область*

ЯНКІЛЕВИЧ О. – *вихователь вищої категорії дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 40 «Дельфін» м. Суми*

ЯК НАС ЗНАЙТИ?

Суми, вул. Римського-Корсакова, 5
65-64-95, 66-17-29, 33-50-04
Тел./факс: (0542) 33-50-04
e-mail: osvita.soippo@sm.gov.ua
http://www.soippo.edu.ua

ЯК ДОЇХАТИ?

Маршрутні таксі:
№ 4, 5, 6, 7, 17-А, 22, 54, 56, 61
Тролейбуси:
7, 8
Автобус:
55, 58-А

ЯК ПЛАТИТИ?

Плата може вноситися за весь строк навчання повністю, одноразово або частками — помісячно, по семестрах, щорічно

Відповідальний секретар приймальної комісії:
Людмила Івашина
0994457458

Консультанти:
Галина Єфремова
0663599591
Алла Вознюк
0501989205

ЯКІ ДОКУМЕНТИ ПОТРІБНО МАТИ?

- √ **Документ, що посвідчує особу (оригінал та копія);**
- √ **документ державного зразка про раніше здобутий освітній ступінь (освітньо-кваліфікаційний рівень), додаток до нього (оригінал та копія);**
- √ **чотири кольорові фотокартки розміром 3´4 см.;**
- √ **сертифікат магістерського тесту навчальної компетентності (для ОКР бакалавр)**
- √ **код платника податків.**

WEBSITE

FACEBOOK

YOUTUBE

Спеціальності
073 Менеджмент,
053 Психологія

для вступників на основі здобутого освітнього ступеня бакалавра

ВСТУПНІ ВИПРОБУВАННЯ:

√ магістерський тест навчальної компетентності,

√ тестування з менеджменту/ психології

Спеціальності
073 Менеджмент,
053 Психологія

для вступників на основі здобутого освітнього ступеня магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста)

ВСТУПНІ ВИПРОБУВАННЯ:

√ тестування з менджменту/ психології,

√ індивідуальна усна співбесіда з іноземної мови

Спеціальність
011 Освітні, педагогічні науки

для вступників на основі здобутого освітнього ступеня бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста)

ВСТУПНІ ВИПРОБУВАННЯ:

√ тестування з педагогіки